

Budsjettnemnda for jordbruket
10.04.2015

Utredning nr. 2

REFERANSEBRUKSBEREGNINGER 2015
Beregninger basert på driftsgranskingene

INNHOOLD	Side
1 INNLEDNING	5
1.1 Generelt	5
1.2 Hovedresultater	6
2 ÅRETS REFERANSEBRUKSBEREGNINGER	8
3 PRINSIPPER FOR REFERANSEBRUKSBEREGNINGER BASERT PÅ DRIFTSGRANSKINGENE	10
3.1 Bygd på driftsgranskingene	10
3.2 Tilskuddsberegning	10
3.3 Registrert arbeid og kapital	10
3.4 Nærmere om avskrivningsprinsippets betydning	11
3.5 Nærmere om investeringstidspunktets betydning	11
3.6 Gjeldsandeler	13
3.7 Leid arbeid / arbeidsgiveravgift	13
4 FRA DRIFTSGRANSKINGSBRUK TIL REFERANSEBRUK	14
4.1 Generelt	14
4.2 Arbeidsforbruk	14
4.3 Normalisering av avlingsnivået for korn og potet	14
4.4 Avlingsnivået for øvrige vekster	15
4.5 Verdiendring på buskap og varelager	16
5 VOLUMFRAMREGNING PÅ REFERANSEBRUKENE	17
5.1 Beregningsmetode og forutsetninger	17
5.2 Skift i volumutviklingen	18
5.3 Resultat av volumframregningen på referansebrukene	18
6 PRISER PÅ ENKELTE POSTER PÅ REFERANSEBRUKENE	21
6.1 Korn	21
6.2 Poteter	21

6.3	Melkeprisen	21
6.4	Kjøtt	22
6.5	Ull	22
6.6	Annet	23
7	TILSKUDD	24
7.1	Pristilskudd	24
7.1.1	Grunntilskudd	24
7.1.2	Distriktstilskudd melk	24
7.1.3	Distriktstilskudd kjøtt og egg	25
7.1.4	Kvalitetstilskudd storfekjøtt	26
7.2	Driftstilskudd per foretak	26
7.3	Tilskudd til husdyr	26
7.4	Refusjon av avløserutgifter ved ferie og fritid	28
7.5	Refusjon av avløserutgifter ved sykdom m.v.	28
7.6	Areal - og kulturlandskapstilskudd	29
7.7	Tilskudd til dyr på beite	31
7.8	Bunnfradrag	32
8	FRAMREGNINGSGRUNNLAG	33
8.1	Oversikt	33
8.2	Årgangsindekser	36
8.3	Leid arbeid	36
8.4	Tilskudd	36
9	BEREGNINGSRISULTATER	37
9.1	Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	37
9.2	Økologisk melkeproduksjon	52
9.3	Samdrifter i melkeproduksjon	53
9.4	Analyse av kombinerte produksjoner	56
9.5	Sammenligning av resultatene i referansebrukssystemet med resultatene fra normaliserte regnskaper	58

1 INNLEDNING

1.1 Generelt

Referansebruksberegningene er beregninger på bruksnivå for ulike produksjoner, bruksstørrelser og områder. Hensikten med beregningene er blant annet å vise inntektsutviklingen og å beregne virkninger av endringer som følge av jordbruksoppgjørene. Referansebruksberegningene er en del av grunnlagsmaterialet til jordbruksforhandlingene.

Fra og med 2001 bygger beregningene på driftsgranskningene med registrerte tall. Materialet er først gruppert etter produksjoner. Deretter er det oppdelt etter distrikt og struktur. Referansebrukene er ikke direkte sammenlignbare med referansebruksberegninger gjort tidligere enn 2001. Sammenligning mellom referansebruksberegninger med ulikt utgivelsesår må også frarådes, først og fremst fordi det er utskifting av deltakerbruk bak referansebruk og dernest fordi det enkelte år er endret på utvalgskriteriene og nummerering for noen referansebruk.

Om bakgrunnen for omleggingen fra 2001 siterer vi fra St.meld.nr. 19 (1999-2000) «Om norsk landbruk og matproduksjon» der det står følgende:

«Referansebrukssystemet erstattet etter St.prp. nr. 8 (1992-93) det tidligere modellbrukssystemet. Referansebrukene gir grunnlag for å vurdere effektene av virkemiddelbruken innenfor jordbruket for ulike bruksgrupper, distrikter og produksjoner. Til tross for de forenklingene dette medførte, benyttes det i dag betydelige ressurser på å omarbeide deler av og supplere driftsgranskingsmaterialet. Det er også betydelig usikkerhet knyttet til normeringen av arbeid og kapital som skjer ved utarbeidelsen av referansebrukene i dag. For å forenkle systemet ytterligere og i større grad å analysere forskjeller i inntektene innenfor og mellom produksjoner og regioner, foreslås det at man nytter grupper av bruk i driftsgranskingsmaterialet mest mulig direkte uten normering av arbeid og kapital. En viktig forbedring med en slik omlegging vil være at man sikrer et større datatilfang bak tallmaterialet.»

Det er etter dette nyttet grupper av bruk i driftsgranskingsmaterialet mest mulig direkte, uten normering av arbeid eller kapital.

Det er grunn til å understreke at referansebrukene ikke representerer hele jordbruket. Mange jordbruksbedrifter kan ha en produksjon som er dekket av referansebruksberegningene, men de vil likevel ikke kjenne seg igjen i referansebruksberegningene fordi en selv for eksempel har et annet produksjonsomfang, et annet investeringsomfang eller et annet investeringsår enn det gjennomsnittet et referansebruk viser.

Budsjettnemnda gjorde i 2011 nærmere vurderinger av situasjonen for store melkeproduksjonsbruk som har investert i nyere tid. Referansebrukene 12, 13 og 14 ble gitt nye utvalgs-kriterier. Dette førte til at både referansebruk 13 og 14 fikk økt årskutall i forhold til tidligere års beregninger. Samdrifter ble tatt inn som et nytt referansebruk 28.

Til fjorårets beregninger hadde Budsjettnemnda en gjennomgang av referansebrukene med korn med hensyn til representativitet og størrelse. Nemnda vurderte både ulike alternative utvalgs-kriterier for og eventuelle endringer i antallet av referansebrukene med korn. Datagrunnlaget (driftsgranskingsmaterialet) gir imidlertid begrensninger for hva som er mulig. Nemnda vedtok å beholde referansebrukene nr. 2 og 22 uendret, og å endre utvalgs-kriteriene for referansebruk nr. 23 til å omfatte de 20 største kornbrukene på Østlandet.

I avsnitt 9.4 ble det i fjor tatt inn en liten vurdering av tre referansebruk med kombinerte produksjoner, for å belyse hvilken betydning hver produksjonsgren har.

I årets beregninger er referansebruksinndelingen og rekkefølgen på referansebrukene uendret i forhold til fjorårets beregninger. Årets referansebruk er beskrevet i kapittel 2.

Det er i framregningen av referansebruk 10 «Fjørfekjøtt og planteprodukter» i årets referansebruksberegninger tatt spesielt hensyn til den relativt store nedgangen i produksjonen av fjørfekjøtt på 14 prosent som det er budsjettert med i årets totalkalkyleberegninger. Dette er gjort ved at verdien av inntektsposten «Fjørfekjøtt» og av kostnadspostene «Kraftfôr», «Annet innkjøpt fôr» og «Innkjøp av dyr» er redusert med 14 prosent ut over den ordinære framregningen i budsjettåret 2015. Det understrekes at dette er en tilnærming da det ikke er regnet inn effekter på andre poster i regnskapet som vil være påvirket av en slik volumnedgang. Det er heller ikke tatt hensyn til et eventuelt lavere arbeidsforbruk, inklusive leid arbeid.

1.2 Hovedresultater

Tabellene nedenfor viser det beregnede vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk inklusive beregnet utslag av jordbruksfradraget for de enkelte referansebruk.

Tabell 1. Vederlag til arbeid og egenkapital inklusive beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget, kroner per årsverk. Framregning inklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2013

	Årsverk	2013	2014	2015
1 Melk og storfeslakt. 25 årskyr, landet	1,958	304 800	336 800	375 900
2 Korn. 375 dekar korn, landet	0,417	215 300	213 300	189 100
3 Sau. 155 vinterfôra sauer, landet	1,296	213 900	234 000	256 400
4 Melkeproduksjon geit. 125 årsgeiter, landet	1,772	280 400	304 400	333 500
5 Svin/korn. 47 avlssvin + 377 dekar korn, landet	1,638	199 200	211 800	305 600
6 Egg/planteprod. 6590 høner + 273 dekar korn, landet	1,479	356 800	315 700	286 600
7 Potet/korn. 142 dekar poteter + 423 daa korn, landet	1,772	420 900	438 000	455 300
8 Storfeslakt/ammeku. 30 ammekyr, landet	1,218	235 700	259 100	288 100
9 Frukt og bær. 49 dekar frukt og bær, landet	1,761	288 800	292 000	283 300
10 Fjørfekjøtt/planteprodukter. 126 143 fjørfeslakt, landet	0,922	694 800	688 000	439 900 ¹

1) Verdien av inntektsposten «Fjørfekjøtt» og av kostnadspostene «Kraftfôr», «Annet innkjøpt fôr» og «Innkjøp av dyr» er i årets beregninger redusert med 14 prosent ut over den ordinære framregningen i budsjettåret 2015 på referansebruk 10

Tabell 2. Vederlag til arbeid og egenkapital inklusive beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget, kroner per årsverk. Framregning inklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2013

	Årsverk	2013	2014	2015
11 Økologisk melk og storfeslakt. 23 årskyr, landet	2,049	301 400	317 900	357 700
12 Melk (de 1/3 minste brukene). 14 årskyr, landet	1,637	277 900	303 000	326 400
13 Melk (de 1/3 største brukene). 38 årskyr, landet	2,241	308 900	348 700	410 000
14 Melk (de 25 største brukene). 54 årskyr, landet	2,436	383 500	432 600	520 300
15 Melk og storfeslakt. 28 årskyr, Østlandets flatbygder	2,054	327 400	359 700	402 600
16 Melk og storfeslakt. 23 årskyr, Østl. andre bygder	1,943	329 200	362 100	403 100
17 Melk og storfeslakt. 34 årskyr, Agder/Rogal. Jæren	1,816	300 200	340 100	396 500
18 Melk og storfeslakt. 21 årskyr, Ag./Ro. andre bygder	1,812	282 200	313 100	350 100
19 Melk og storfeslakt. 22 årskyr, Vestlandet	1,879	282 300	311 700	344 800
20 Melk og storfeslakt. 27 årskyr, Trøndelag	2,118	287 500	319 200	361 800
21 Melk og storfeslakt. 23 årskyr, Nord-Norge	1,971	325 300	359 500	409 500
22 Korn. <400 dekar korn (231 dekar korn), Østlandet	0,332	115 000	111 200	97 700
23 Korn (de 20 største brukene). 815 daa korn, Østlandet	0,680	360 900	363 900	344 700
24 Korn/svin. 329 dekar korn + 26 avlssvin, Trøndelag	0,996	300 400	309 700	365 700
25 Sau. 130 vinterfôra sauer, Vestlandet	1,378	164 700	181 200	194 100
26 Sau. 158 vinterfôra sauer, Nord-Norge	1,195	282 700	305 400	331 500
27 Sau (de 25 største). 270 vinterfôra sauer, landet	1,792	268 200	283 100	337 000
28 Samdrift melkeproduksjon. 45 årskyr, landet	2,652	369 000	411 500	479 900

2 Årets referansebruksberegninger

Beregningene omfatter 28 referansebruk presentert i de to tabellene 3 og 4 nedenfor.

Til fjorårets beregninger hadde Budsjettnemnda en gjennomgang av referansebrukene med korn med hensyn til representativitet og størrelse. Nemnda vurderte både ulike alternative utvalgsriterier for og eventuelle endringer i antallet av referansebrukene med korn. Datagrunnlaget (driftsgranskingsmaterialet) gir imidlertid begrensninger for hva som er mulig. Nemnda vedtok å beholde referansebrukene nr. 2 og 22 uendret, og å endre utvalgsriteriene for referansebruk nr. 23 til å omfatte de 20 største kornbrukene på Østlandet.

I 2011 ble det tatt inn ett nytt referansebruk, referansebruk 28 «Samdrift melkeproduksjon». Dette referansebruket er gruppen av de rene melkesamdriftene i driftsgranskingsmaterialet. I 2007 ble det tatt inn et kapittel med noen resultater fra en analyse av driftsøkonomien i samdrifter i norsk melkeproduksjon som i sin helhet bygget på NILF-notat 2007-3 «Samdrifter i melkeproduksjon 2005». Selv om det nå er tatt inn et eget referansebruk med melkesamdriftene, er det nevnte kapitlet beholdt og oppdatert med resultater fra «Driftsgranskinger i jord- og skogbruk. Rekneskapsresultat 2012», NILF 2013.

Det ble i 2011 også gjort endringer i utvalgsriteriene for referansebrukene 12-14. Referansebruk nr. 12 og nr. 13 består nå henholdsvis av de 1/3 minste og de 1/3 største melkebrukene i driftsgranskingsmaterialet. Referansebruk nr. 14 består nå av de 25 største melkebrukene i driftsgranskingsmaterialet.

I 2007 ble det tatt inn to nye referansebruk, referansebruk 10 «Fjørfekjøtt og planteprodukter» og referansebruk 11 «Økologisk melk og storfeslakt». Kapitlet med en kort beskrivelse av gruppen av Debio-godkjente bruk med økologisk melkeproduksjon, er likevel beholdt.

Budsjettnemnda har valgt en gruppering i referansebruk med hovedinndeling etter produksjoner (tabell 3) og en videre inndeling etter geografi, struktur og driftsmåte av de tre driftsformene som har flest deltakerbruk i driftsgranskinger (tabell 4).

Referansebruksinndelingen og rekkefølgen på referansebrukene er uendret i forhold til fjorårets beregninger.

Tabell 3. Oversikt over referansebrukene. Produksjoner

Ref.bruk nr.	Produksjon og omfang	Område	Antall bruk i 2013
1	Melk og storfeslakt. 25 årskyr	Landet	313
2	Korn. 375 dekar korn	Landet	91
3	Sau. 155 vinterføra sauer	Landet	112
4	Melkeproduksjon geit. 125 årsgeiter	Landet	18
5	Svin og korn. 47 avlssvin + 377 dekar korn	Landet	33
6	Egg og planteprodukter. 6590 høner + 273 dekar korn	Landet	18
7	Poteter og korn. 142 dekar poteter + 423 dekar korn	Landet	15
8	Storfeslakt/ammeku. 30 ammekyr	Landet	54
9	Frukt og bær. 49 dekar frukt og bær	Landet	26
10	Fjørfekjøtt og planteprodukter. 126 143 fjørfe-slakt	Landet	14

Tabell 4. Oversikt over referansebrukene. Region, struktur og driftsmåte

Ref.bruk nr.	Produksjon og omfang	Område	Antall bruk i 2013
11	Økologisk melk og storfeslakt. 23 årskyr	Landet	27
12	Melk (de 1/3 minste brukene). 14 årskyr	Landet	105
13	Melk (de 1/3 største brukene). 38 årskyr	Landet	105
14	Melk (de 25 største brukene). 54 årskyr	Landet	25
15	Melk og storfeslakt. 28 årskyr	Østlandets flatbygder	24
16	Melk og storfeslakt. 23 årskyr	Østlandets andre bygder	46
17	Melk og storfeslakt. 34 årskyr	Agder og Rogaland, Jæren	23
18	Melk og storfeslakt. 21 årskyr	Agder og Rog. andre bygder	29
19	Melk og storfeslakt. 22 årskyr	Vestlandet	65
20	Melk og storfeslakt. 27 årskyr	Trøndelag	64
21	Melk og storfeslakt. 23 årskyr	Nord-Norge	62
22	Korn. <400 dekar korn (231 dekar korn)	Østlandet	54
23	Korn (de 20 største brukene). 815 daa korn	Østlandet	20
24	Korn og korn/svin. 329 daa + 26 avlssvin	Trøndelag	27
25	Sau. 130 vinterføra sauer	Vestlandet	25
26	Sau. 158 vinterføra sauer	Nord-Norge	21
27	Sau (de 25 største brukene). 270 v.f.sauer	Landet	25
28	Samdrift melkeproduksjon. 45 årskyr	Landet	31

Årets beregninger er basert på regnskapsmateriale fra 2013. Basisåret i beregningene er 2013, og disse tallene er som regel regnet fram til 2014 etter registrert prisutvikling i totalkalkylen for tilsvarende poster. Framregningen til 2015 er tilsvarende basert på budsjetterte priser i totalkalkylen. Alle mengder er holdt konstante i framregningsperioden og uttrykker dermed utviklingen for produsenter med uendret produksjonsomfang i framregningsperioden. Framregning er også gjort for å ha et oppdatert grunnlag for å beregne utslag når volumframregninger fra regnskapsåret 2013 er inkludert.

For å få flere viktige produksjoner representert, har en akseptert at enkelte referansebruk tas med selv om de bygger på relativt få driftsgranskingsbruk.

Ved inndelingen er det lagt mest vekt på produksjoner (tabell 3). Det kan være vanskelig å skille mellom effekter som skyldes geografi, effekter som skyldes struktur og effekter som skyldes driftsmåte (økologisk melk) når driftsgranskingsbrukene deles videre inn etter geografi, i størrelsesgrupper og etter driftsmåte. Samtidig er det slik at utslagene av tiltak på ulike driftsstørrelser er den effekten som forhandlingspartene selv enklest kan regne på ved hjelp av kalkyler. Ut fra dette er geografi prioritert framfor struktur ved den videre inndelingen av produksjoner (tabell 4).

Ut over de produksjonene som er nevnt i tabellene ovenfor, kan referansebrukene ha tilleggsproduksjoner med et relativt mindre omfang. Slike tilleggsproduksjoner kan iblant være en del av forklaringen på utslaget som framkommer på resultatmålet.

Et vedlegg med detaljerte beregninger for de enkelte referansebruk er ikke lagt ved i denne utredningen, men er å finne på internettadressen:

http://www.nilf.no/budsjettnemnda_for_jordbruket/grunnlagsmateriale_til_jordbruksforhandlingene_1

3 PRINSIPPER FOR REFERANSEBRUKSBEREGNINGER BASERT PÅ DRIFTSGRANSKINGENE

3.1 Bygd på driftsgranskingene

Hovedformålet med driftsgranskingene er å presentere årlige resultater og den mer langsiktige utviklingen for økonomien på gardsbruk der inntekten fra jordbruket har et vesentlig omfang. Undersøkelsen er gjort med grunnlag i skatteregnskap og tilleggsopplysninger om areal, avlinger og arbeidsinnsats. Skatteregnskapene er innhentet fra om lag 900 jordbruksbedrifter som er spredt rundt i hele landet. Skatteregnskapene blir omarbeidet til driftsregnskap. Det er data fra driftsregnskapene som går inn i driftsgranskingene. Driftsgranskingene omfatter i hovedsak familiebruk med en arbeidsinnsats på ett årsverk eller mer.

Budsjettnemnda har lagt vekt på å benytte driftsgranskingsresultatene direkte så langt som mulig, men har likevel funnet det hensiktsmessig å jevne ut tilfeldige avlingsvariasjoner (normalisere) for kornavlinger og potetavlinger når arealet har et visst omfang (se avsnitt 4.3).

3.2 Tilskuddsberegning

Når vi regner gjennomsnittlige tilskudd for grupper av bruk i driftsgranskingene, vil ingen av driftsgranskingsbrukene som inngår, faktisk ha hatt disse gjennomsnittstilskuddene.

For framregningen er hvert referansebruk plassert til bestemte soner, og regnet fram med *satsendringene* som gjelder for den valgte geografiske soneplasseringen. Framregningen av tilskuddene i selve referansebruksberegningene baseres så på den samme absolutte endringen.

Framregningen av tilskuddene må reflektere de regnskapsresultatene en vil forvente å få i de to framregningsårene.

3.3 Registrert arbeid og kapital

Driftsgranskingene viser registrerte størrelser for arbeid og kapital. Kapitalgodtgjøringen i driftsgranskingene er annerledes enn i totalkalkylen.

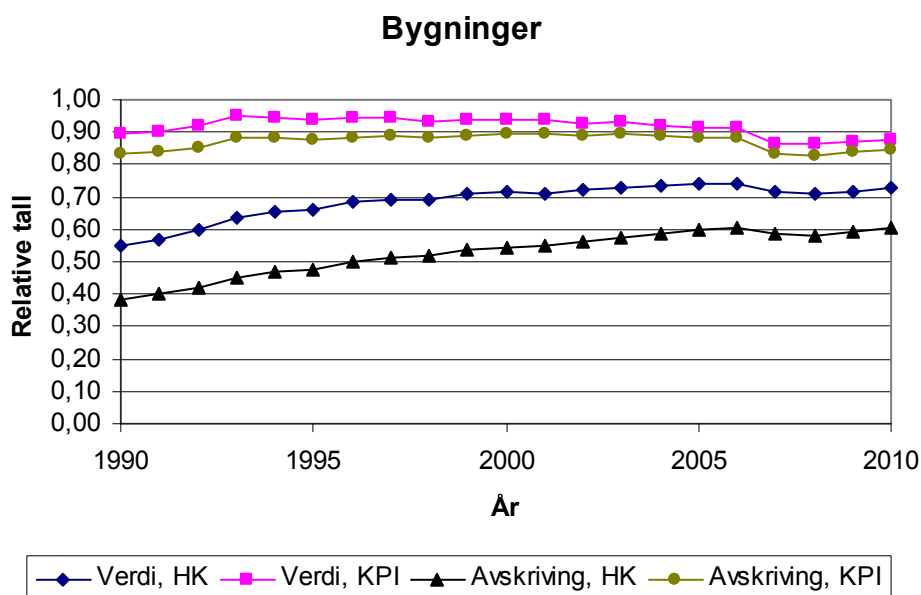
I driftsgranskingene er kapitalen verdsatt og avskrivningene kalkulert ut fra prinsippet om historisk kostnad. Dette samsvarer med hovedprinsippet i norsk regnskapslovgivning og praksis, og brukes også i skatteregnskap og finansregnskap. Kostnaden på anskaffelsestidspunktet aktiveres i driftsregnskapet med registrerte nominelle kroner og utgjør avskrivningsgrunnlaget. Det betyr at balansen ikke justeres for endringene som ellers skjer i pengeverdiene over tid. Spesielt i perioder med høy inflasjon, og spesielt for eiendeler med lang levetid, vil en med historisk kost få relativt lave verdifastsettelse i balansen. I driftsgranskingene brukes det lineær avskrivning over den enkelte eiendels forventede levetid. Det regnes med en forventet levetid på 15 år for maskiner og biler, 20 år for grøfter og faste vanningsanlegg og 30 år for driftsbygninger.

Totalkalkylen for jordbruket er basert på en prisnivåjustert modell for verdsetting av kapital. Kapitalslitet (avskrivningene) blir da beregnet etter saldo prinsippet og med prisjustering i henhold til konsumprisindeksen.

Avskrivningene i referansebruksberegningene må forventes å bli lavere enn om en la samme prinsipp som i totalkalkylen til grunn. Rentekostnaden i referansebruksberegningene må forventes å bli høyere enn om en la samme prinsipp som i totalkalkylen til grunn.

3.4 Nærmere om avskrivningsprinsippets betydning

I figuren nedenfor er illustrert betydningen av tre vanlige verdsettingsprinsipper.

Figur 1 Avskrivninger og bokført verdi for bygninger etter historisk kost (HK) og KPI-justering sammenlignet med gjenanskaffelsesverdi

Det er forutsatt jevne investeringer. Gjenanskaffelsesverdi som er nasjonalregnskapets prinsipp, er satt til 1,00. I Totalkalkylen prisnivåjusteres kapitalen med prisutviklingen (konsumprisindeksen). Det gir for bygninger verdier og avskrivninger på omtrent 90 prosent av det en ville fått med gjenanskaffelsesprinsippet. I skatteregnskap, driftsgranskingene og på referansebrukene verdsettes eiendeler til historiske kostnad. For bygninger som har lang levetid betyr historisk kost at regnskapsverdiene bare blir 60-70 prosent av gjenanskaffelsesverdien, mens avskrivningene kan bli halvparten av de to andre prinsippene. Utslagene blir forsterket om investeringene ikke er jevne, men gjennomgående er av eldre dato.

Valg av avskrivningsprinsipp har også betydning for hvordan kapitalen godtgjøres. På referansebrukene (som i skatteregnskapet) regner en med nominelle rentekostnader. I Totalkalkylen, der en prisnivåjusterer kapitalen hvert år, er det realrenten på lånt kapital som kostnadsføres. Når kapitalslitet er regnet i årets pengeverdi, oppstår det en prisstigningseffekt på den lånte delen av kapitalen. Denne «effekt av finansiering» inntektsføres for å finne realrenten.

3.5 Nærmere om investeringstidspunktets betydning

Når investeringen ikke er jevne, det er prisstigning og avskrivningene beregnes etter historisk investeringskostnad, har investeringstidspunktet stor betydning for tolkningen av regnskapsmessig resultat. Når det brukes lineære avskrivninger, som i Driftsgranskingene og Referansebrukene, kostnadsføres det samme beløpet hvert år i avskrivningsperioden. For bygninger avskrives investeringene med like beløp årlig i 30 år. På grunn av prisstigning vil referansebruk med stor forskjell i gjennomsnittlig investeringstidspunkt, kunne gi relativt store forskjeller i regnskapsførte avskrivninger for den samme bygningen. Denne forskjellen vil være større dersom avskrivninger føres etter saldogprinsippet.

Dette kan illustreres med et eksempel. En jordbruksbedrift bygger en driftsbygning med inventar til 5 mill. kroner i 2000. En annen bedrift bygger eksakt samme bygning ti år senere. I følge prisindeksen vil byggekostnaden ha økt med 47,7 prosent. Regnskapsført avskrivning (kostnad) i 2010 vil være nesten 80.000 kroner høyere for foretaket med den nyeste, men identiske, driftsbygningen hvis det føres lineær avskrivning. Dersom avskrivningen gjøres etter saldoprinsippet, og veid gjennomsnittlig avskrivingssats for bygning og inventar er 6 prosent, blir forskjellen om lag 145.000 kroner.

Tabell 5. Illustrasjon av forskjell i regnskapsført avskrivning i 2010 for to identiske bygninger, bygd i henholdsvis 2000 og 2010. Kroner per foretak

	Bygd i 2000	Bygd i 2010	Differanse
Lineær avskrivning i 2010	166 700	246 200	-79 500
Saldoavskrivning i 2010	161 600	307 200	-145 600

Problemstillingen som er illustrert ovenfor, er generell for alle referansebrukene. Det betyr imidlertid mest i produksjoner der mange investeringer er gjort for forholdsvis lang tid tilbake. På referansebrukene kan dette illustreres for melkeproduksjon der materialet er stort nok til å inndele foretakene etter størrelse. Nedenfor er derfor noen melkeproduksjonsbruk med ulik størrelse sammenlignet.

Inndeling etter størrelse vil med stor sannsynlighet samtidig innebære en systematisk sortering av investeringstidspunkt. Referansebruk nr. 12 med 14 årskyr har trolig eldre driftsbygning enn referansebruk nr. 14 med 54 årskyr. For å sammenligne reelle forskjeller i enhetskostnader burde investeringstidspunktet vært likt. Det foreligger ikke data som viser gjennomsnittlig investeringstidspunkt for de ulike referansebrukene. Investeringstidspunktet har stor betydning for å vurdere kostnaden per årsku ved ulikt driftsomfang. Ulike innslag av leasing, som gir stor skjevfordeling av regnskapsført kostnad ved kapitalutstyret over dets levetid, kan også bidra til variasjon.

Samtidig er det sannsynlig at bruk med hovedinvesteringen langt tilbake i tid, vil ha noe mindre rasjonelle driftsopplegg, slik at investeringstidspunktet også har betydning for registrert arbeidsforbruk. Tabell 6 viser vesentlig større fall i antall arbeidstimer per årsku enn i regnskapsførte kostnader. Investeringstidspunktets betydning for resultatmålet «vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk» er derfor mindre enn om regnskapsførte avskrivninger per årsku og timer per årsku vurderes hver for seg.

Tabell 6. Regnskapsførte kostnader, arbeidsforbruk og driftsresultat for noen referansebruk med melk med forskjellig driftsomfang. Regnskapsåret 2013

	Referansebruksnummer			
	12	1	13	14
Antall årskyr	14	25	38	54
Sum avskrivninger, kroner	87 920	169 505	281 056	416 910
Sum kostnader, kroner	714 265	1 295 436	1 993 283	2 674 461
Sum arbeidstimer	3021	3612	4135	4494
Avskrivninger, kroner per årsku	6 280	6 890	7 338	7 735
Sum kostnader, kroner per årsku	51 019	52 660	52 044	49 619
Kostnader inkl. fam. arbeid og rentekrav på innsatt kapital, kroner per årsku	84 188	76 331	70 402	65 193
Sum arbeidstimer per årsku	216	147	108	83
Vederlag til arbeid og egenkapital, kroner	407 954	537 481	622 221	857 657
Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk, kroner	249 148	274 544	277 629	352 109

Flere undersøkelser viser fallende kostnader per bås plass med økende driftsomfang. Avskrivninger per årsku i tabell 6 illustrerer forskjeller i investeringstidspunkt mellom referansebrukene.

Kostnader inkludert verdsetting av familens arbeid til 173 kroner per time og verdsetting av innsatt kapital i jordbruket til 3 prosent rente, er også vist per årsku. Referansebruket med 14 årskyr har da en total kostnad per årsku som er 29 prosent høyere enn referansebruket med 54 årskyr.

3.6 Gjeldsandeler

Jordbrukets andel av gjeldsrenter og kår er beregnet ut fra brukets totale kostnader til gjeldsrenter og kår, etter samme forhold som jordbrukets andel av brukets totale eiendeler. I totale eiendeler inngår eiendeler knyttet til andre næringer enn jordbruk og private eiendeler. En har da regnet eiendeler som gjennomsnittet av inngående balanse og utgående balanse i regnskapsåret. Det er driftsgranskingenes registrerte tall basert på historisk kost som er lagt til grunn både for eiendeler i jordbruket og for eiendeler totalt.

3.7 Leid arbeid / arbeidsgiveravgift

I referansebruksberegningene er sosiale avgifter (arbeidsgiveravgift) en del av posten «leid arbeid». Denne posten er spesifisert under kostnader, men legges til igjen før utregning av resultatmålet «vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk». Ved vurdering av vederlaget er altså leid arbeid og arbeidsgiveravgift behandlet etter samme prinsipp som i totalkalkylen, slik at det ikke skilles mellom leid arbeid og familiens arbeid ved beregning av inntektsnivået.

4 FRA DRIFTSGRANSKINGSBRUK TIL REFERANSEBRUK

4.1 Generelt

Alle referansebrukene framkommer i utgangspunktet som uveide gjennomsnitt av de driftsgranskingsbrukene som er tatt med i det aktuelle referansebruket. Referansebruksberegningene begrenser seg til jordbruksdelen av driftsgranskningene, det vil si at andre næringer og privatøkonomi ikke er behandlet.

Driftsgranskningene har, med unntak for arbeidstimer, ikke mengdeopplysninger på kostnadssiden. Oppsplittingen er på noen områder også mindre spesifisert enn på 1990-tallet, bl.a. ved at kraftfôr er samlet på en post.

4.2 Arbeidsforbruk

Antall årsverk på hvert referansebruk er beregnet ut fra uveide gjennomsnittlige registrerte arbeidsforbruk på de driftsgranskingsbrukene som inngår. Det regnes 1845 timer i et årsverk.

4.3 Normalisering av avlingsnivået for korn og potet

Avlingsnivået for korn og poteter slår mer direkte ut på inntekten enn det avlingsnivået for fôrvekstene vanligvis gjør. Korn og poteter vil også normalt være utsatt for større avlingsvariasjon fra år til år enn grovfôrvekstene. Kornavlingene på referansebrukene er normalisert ved å regne et rent aritmetisk gjennomsnitt over de 10 siste årene. Også potetavlingen på referansebrukene 7 og 10 er normalisert ved å regne et rent aritmetisk gjennomsnitt over de 10 siste årene.

Tabell 7. Beregnet normalårsavling for poteter på referansebruk 7 og 10 i 2013. Kg/daa

Ref. bruk	Område	2013
7	Landet	2 444
10	Landet	2 007

I tabellen under er de beregnede normalårsavlingene for korn for 2013 stilt opp. Avlingene er ikke normalisert når arealet for det enkelte kornslag er mindre enn 5 dekar, og avlingene er bare normalisert for kornslagene bygg, havre og hvete. Enkelte referansebruk som har litt mer enn 5 dekar ett eller få år i 10-årsperioden 2004-2013, er ikke normalisert.

Kornavlingene på referansebruk 11 «Økologisk melk og storfeslakt» er ikke normalisert. Dette referansebruket har delvis hatt svært lave beregnede avlingstall flere år i 10-årsperioden og i enkelte år mangler det salgsavling for kornarealer. Årsaken kan i begge tilfeller være at kornavling fra disse arealene er brukt til eget fôr. Det kan bli feil å normalisere opp eller ned solgt kornavling samtidig som referansebruket kan ha brukt en del av avlingen for å redusere kostnadene til innkjøpt fôr.

Kornavlingene på referansebruk 28 «Samdrift melkeproduksjon», som var nytt i 2011, er normalisert med gjennomsnittet av forholdstallene for de av referansebrukene nr. 1-10 med beregnet normalårsavling for det aktuelle kornslaget. Dette har blitt gjort også i de fire

foregående års beregninger. Årsaken er at referansebruket ikke har lange nok egne avlingsserier.

Tabell 8. Beregnet normalårsavling per daa for korn i 2013 på de enkelte referansebruk. Kg korn med 15 prosent vann

Ref. bruk	Bygg	Havre	Hvete
	2013	2013	2013
1	320		
2	407	412	449
5	383	427	479
6	370	378	400
7	471	402	493
8	345		
10	455	364	428
13	310		
14	387		
15	308		347
19	226		
20	380		
22	397	400	433
23	441	439	461
24	388	319	
28	286		

4.4 Avlingsnivået for øvrige vekster

For øvrige vekster benyttes de registrerte avlingstallene i driftsgranskingene direkte.

Oljevekster og frukt er vekster med stor avlingsvariasjon mellom år. Det er ikke registrert avling eller pris i driftsgranskingene, og det er dermed ikke noe grunnlag for å normalisere disse avlingene på referansebrukene.

Spesielt for referansebruk 9 der frukt utgjør en vesentlig del av produksjonsinntekten, betyr regnskapsårets avlingsnivå mye.

For fruktdyrkerne var året 2013 noe varierende. Epleavlingene lå 15 prosent under middel for siste tiåret, for pærer lå avlingene 41 prosent under tiårsmiddelet. Moreller lå på middelet for siste tiåret, mens plommer lå 16 prosent over. Epleavlingene lå på 857 kg per dekar i snitt. Pæreavlingene lå på 324 kg per dekar, plommer på 493 kg og moreller på 407 kg per dekar. Året 2013 var et godt år for steinfrukt og svakt for kjernefrukt avlingsmessig.

Framregningen av frukt skjer på grunnlag av verdiposten for sum frukt i normaliserte regnskaper.

4.5 Verdiendring på buskap og varelager

Mengdeendringer på buskap og varelager føres i prinsippet som inntekt, men på grunn av at en holder alle mengder på referansebrukene konstant i framregningsperioden, får en ikke inn mengdeendringer i status. Eventuelle mengdeendringer i basisåret tas derfor ut som salg også i framregningsperioden med samme kvantum som i basisåret.

Det regnes ikke rente på varelager.

5 VOLUMFRAMREGNING PÅ REFERANSEBRUKENE

5.1 Beregningsmetode og forutsetninger

Siden volumet av alle faktorer låses fast i framregningsperioden, det vil si 2014 og 2015, er det gjort separate volumframregninger fra regnskapsåret 2013.

Det er beregnet trender på den historiske volumutviklingen og regnet med at den historiske utviklingen vil videreføres. En har tatt med effekten av endringer i driftsomsfang/-bruksstørrelse som skjer over tid ved å regne trender på volumutvikling i inntekter, kostnader (utenom arbeidskraft og avskrivninger) og arbeidsforbruk. I inntekter inngår volumet av tilskudd. Volumtrenden for direkte tilskudd vil blant annet reflektere at brukene endrer størrelse over tid.

Det er regnet lineære trender over 8 år med vanlig minste kvadraters metode. Stigningstallet fra trendberegningen for inntekter og kostnader hver for seg vil direkte vise den trendmessige årlige volumendringen regnet i et bestemt års priser.

For å unngå at ekstreme avlingsår skal gi store endringer i beregningsresultatene fra ett år til det neste ved beregningen av planteproduksjonsinntektene for driftsformene korn og korn/svin, legges stigningskoeffisienten for avling hentet fra beregningen av normalårsavling, til grunn. Beregningen av normalårsavlingen er gjort på 12 års glidende gjennomsnitt av avling i kg per dekar for landet. Værforholdene i enkeltår sier lite om den langsiktige volumutviklingen i kornproduksjonen. Med en lengre serie begrenses utslaget av spesielt gode eller dårlige avlingsår.

For arbeidsforbruket beregnes det trend på arbeidsforbruket regnet i timer. Det økonomiske utslaget av arbeidsforbrukstrenden beregnes i forhold til nivået på vederlag til arbeid og egenkapital på det enkelte referansebruk.

I tabell 9 er det vist hvilket detaljeringsnivå (aggregeringsnivå) og hvilken prisindeks som er bruk ved omregning til volumtall i forbindelse med trendberegningene.

Tabell 9. Oversikt over detaljeringsnivå og hvilken prisindeks som er brukt ved omregning til volumtall i forbindelse med trendberegningene

	Prisindeks for omregning til volumtall
Sum inntekter planteproduksjon	
Korn, korn/svin	Stigningskoeffisient fra NILFs normalårsavlingsberegninger
Øvrige referansebruk	Korn
Sum inntekter husdyrproduksjon	
Melk/storfeslakt	Sammenveid indeks for melk og storfekjøtt inkl. grunntilsk.
Sau	Sammenveid indeks for sau- og lammekjøtt inkl. grunn-tilskudd og ull
Korn/svin	Sum gris
Korn	Sum husdyrprodukt
Tilskudd	
Korn	Benytter arealtrenden
Øvrige referansebruk	Sum direkte tilskudd
Sum variable og faste kostnader	
Korn	Sammenv. indeks handelsgjødsel og kalk (20 %), andre kostnader ved planteproduksjon (60 %) og vedlikehold (20 %)
Korn/svin	Sammenv. indeks kraftfôr (50 %) og andre kostnader (50 %)
Øvrige referansebruk	Sum ikke-varige produksjonsmiddel

For raskere å fange opp endringer og få med flere jordbruksbedrifter i beregningsutvalget, har Budsjettnemnda (med unntaket for korn) begrenset periodelengden til 8 år. I tabellen nedenfor er vist antallet bruk som utgjør grunnlaget for beregningene for de fire driftsformene en har gjort beregningene for.

Tabell 10. Antall bruk med i beregningene hele perioden

Driftsform	Referansebruk	2006–2013
Melk og storfeslakt	1	178
Korn	2	50
Sau	3	45
Korn/gris	5	21

Volumframregningene fra regnskapsåret 2013 er i utgangspunktet gjort for referansebruk 1 (melk), 2 (korn), 3 (sau) og 5 (korn/gris). Beregningsresultatene for disse referansebrukene er så brukt forholdsvis, etter vederlag per årsverk, for de andre referansebrukene med tilsvarende produksjon. Referansebrukene 4, 11–21 og 28 regnes forholdsvis ut fra volumframregningene for melk (nr. 1). Referansebrukene 7, 22 og 23 regnes ut fra volumframregningene for korn (nr. 2). Referansebrukene 8, 9, 25–27 regnes ut fra volumframregningene for sau (nr. 3). Referansebrukene 6, 10 og 24 regnes ut fra volumframregningene for korn/gris (nr. 5).

5.2 Skift i volumutviklingen

Det kan være et problem at den beskrevne metoden forholdsvis sent fanger opp endringer i volumutviklingen. Å regne lineær trend for en registrert volumutvikling på brukene i perioden 2006–2013 kan gi et dårlig bilde av volumutviklingen i perioden 2013–2015, dersom en får et skifte i produksjonsteknikk eller produksjonstilpasning som gir et brudd i en trend en har hatt noen år. Det er ikke spesielle skift en har tatt hensyn til i årets beregninger.

5.3 Resultat av volumframregningen på referansebrukene

I tabellen nedenfor er resultater for volumframregningene for referansebruk 1, 2, 3 og 5 vist. Utslaget per årsverk per år er vist i kolonnen lengst til høyre.

Tabell 11. Volumendringer, i 2013-priser og 1845 timer per årsverk

		Trend (årlig endring, 2013-priser) ¹					Per årsverk	
		Plante- prod. kr/bruk	Husdyr- prod. kr/bruk	Direkte tilskudd kr/bruk	Kostnader eks. kapital kr/bruk	Arbeids- forbruk timer/bruk	Innt-kostn (eks avskr.)+tilsk. kr/bruk	Med eff. av endret arb.forbruk
Melk og								
storfeslakt	1	-100	41 700	15 600	35 400	20	21 800	9 600
Korn	2	2 800	-200	1 300	2 700	-15	1 200	4 500
Sau	3	300	-1 000	10 900	6 900	3	3 300	2 200
Korn/svin	5	3 300	12 600	-4 700	13 600	11	-2 300	-1 900

¹⁾ Prinsipielt burde avskrivninger også vært tatt med i beregningen, men de er det ikke på grunn av manglende spesifikasjoner i datagrunnlaget

For melkeproduksjonsbrukene gir beregningene en økning på 9 600 kroner per årsverk. Beregningene i fjor ga en økning på 8 000 kroner per årsverk. Trenden for husdyrinntekter per bruk øker med 9 400 kroner og for direkte tilskudd med 1 200 kroner sammenlignet med beregningene i fjor. Tilsvarende øker trenden for kostnader med 5 600 kroner per bruk i årets beregninger. Trenden for arbeidsforbruket øker med 20 timer per bruk i årets beregning, opp fra 13 timer ved beregningene i fjor.

For bruk med driftsformen sau gir årets beregninger en økning på 2 200 kroner per årsverk mot en økning på 5 900 kroner per årsverk i fjor. Trendene for direkte tilskudd går ned med 2 300 kroner per bruk mens trenden for husdyrprodukter går opp med 700 kroner per bruk sammenlignet med beregningene i fjor. Beregnet trend for kostnader er 3 700 kroner høyere per bruk i årets beregninger sammenlignet med beregnet trend i fjor. Trenden for arbeidsforbruket øker med 3 timer per bruk i årets beregninger mot 6 timer i fjor.

For bruk med driftsformen korn gir årets beregninger en økning på 4 500 kroner per årsverk. Beregningene i fjor ga en nedgang på 900 kroner per årsverk. I kornproduksjonen er trenden for inntektene fra planteproduksjonen høyere enn ved beregningene i fjor. Normalårsavlingens stigningskoeffisient for 2013 gir en årlig avlingsnedgang for korn i alt på 0,2 kg per dekar, ned fra 0,4 kg per dekar i fjor. Arealet på de 50 brukene som var med i hele perioden 2006-2013 var i gjennomsnitt 372 dekar mot 374 dekar ved beregningen i fjor. En har brukt Totalkalkylens pris på 2,45 kroner per kg for korn i alt. Dette gir 183 kroner per bruk i årlig inntektsnedgang som følge av redusert avling. I tillegg kommer endringen i arealet på brukene. Arealtrenden er positiv med 3,12 dekar per år. Med en normalårsavling på 386 kg per dekar og kornpris på 2,45 kroner per kg blir inntektsøkningen på 2 961 kroner per bruk fordi arealet øker. I alt blir trenden for inntekter i planteproduksjonen avrundet 2 800 kroner per bruk, som er en økning på 2 000 kroner siden fjorårets beregning. Beregningen av trenden for direkte tilskudd var ny ved beregningene i 2013. En benytter samme arealtrend som for planteproduksjonen, og multipliserer med satsen for arealstøtte i 2013 på 424 kroner per dekar. Denne utgjøres av sum kulturlandskaps-, areal-, RMP- og SMIL-tilskudd for landet. Satsen for kulturlandskapstilskuddet er 191 kroner per dekar og arealtilskuddet 166 kroner per dekar etter vekting med kornarealet i de ulike sonene. For RMP og SMIL har en regnet med 67 kroner per dekar. Dette gir en trend for direkte tilskudd på avrundet 1 300 kroner per bruk. Etter bruk av den sammenveide indeksen for kostnader blir trenden nå avrundet 2 700 kroner per bruk, 800 kroner høyere enn for perioden 2005-2012 (fjorårets beregninger). Når man summerer alle inntekter og kostnader blir det en årlig økning på 1 200 kroner per bruk. At dette blir 4 500 kroner per årsverk skyldes at arbeidsinnsatsen på brukene i gjennomsnitt utgjør 0,4364 årsverk samt at arbeidsforbruket reduseres med snaut 15 timer (trenden for arbeid) per år.

For driftsformen korn/svin gir beregningene en volumnedgang på 1 900 kroner per årsverk. Tilsvarende tall i fjor var en økning på 7 700 kroner per årsverk. Trenden for inntektene fra planteproduksjonen går opp med 1 100 kroner per bruk mens trenden for husdyrinntekter per bruk går ned med 21 300 kroner og for direkte tilskudd med 2 600 kroner sammenlignet med beregningene i fjor. Beregnet trend for kostnader er 5 800 kroner lavere per bruk i årets beregninger sammenlignet med beregnet trend i fjor.

I de to tabellene nedenfor er vist utslag av volumframregningene på vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk for de enkelte referansebruk. Tallene er regnet om i henholdsvis 2014-priser og 2015-priser.

Tabell 12. Utslag av volumframregninger fra regnskapsåret 2013 på vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk for de enkelte referansebruk. Kroner per årsverk

		2014	2015	
1	Melk og storfeslakt. 25 årskyr	Landet	10 200	21 900
2	Korn. 375 dekar korn	Landet	6 200	12 200
3	Sau. 155 vinterfôra sauer	Landet	2 600	5 900
4	Melkeproduksjon geit. 125 årsgaier	Landet	9 300	20 100
5	Svin og korn. 47 avlssvin + 377 dekar korn	Landet	-2 100	-3 100
6	Egg og planteprodukter. 6590 høner + 273 dekar korn	Landet	-3 900	-5 700
7	Poteter og korn. 142 dekar poteter + 423 dekar korn	Landet	14 300	28 100
8	Storfeslakt/ammekyr. 30 ammekyr	Landet	2 900	6 400
9	Frukt og bær. 49 dekar frukt og bær	Landet	3 700	8 300
10	Fjorfekjøtt og planteprodukter. 126 143 fjorfeslakt	Landet	-7 500	-11 100

Tabell 13. Utslag av volumframregninger fra regnskapsåret 2013 på vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk for de enkelte referansebruk. Kroner per årsverk

		2014	2015	
11	Økologisk melk og storfeslakt. 23 årskyr	Landet	10 100	21 800
12	Melk (de 1/3 minste brukene). 14 årskyr	Landet	9 200	19 900
13	Melk (de 1/3 største brukene). 38 årskyr	Landet	10 300	22 200
14	Melk (de 25 største brukene). 54 årskyr	Landet	13 000	28 100
15	Melk og storfeslakt. 28 årskyr	Østlandets flatbygder	11 000	23 800
16	Melk og storfeslakt. 23 årskyr	Østlandets andre bygder	11 000	23 800
17	Melk og storfeslakt. 34 årskyr	Agder og Rogaland, Jæren	9 900	21 400
18	Melk og storfeslakt. 21 årskyr	Agder og Rog. andre bygder	9 400	20 200
19	Melk og storfeslakt. 22 årskyr	Vestlandet	9 400	20 200
20	Melk og storfeslakt. 27 årskyr	Trøndelag	9 600	20 700
21	Melk og storfeslakt. 23 årskyr	Nord-Norge	10 900	23 400
22	Korn. < 400 dekar korn (231 dekar korn)	Østlandet	3 100	6 100
23	Korn (de 20 største brukene). 815 dekar korn	Østlandet	11 500	22 500
24	Korn og korn/svin. 329 daa korn + 26 avlssvin	Trøndelag	-3 100	-4 600
25	Sau. 130 vinterfôra sauer	Vestlandet	2 000	4 500
26	Sau. 158 vinterfôra sauer	Nord-Norge	3 500	7 900
27	Sau (de 25 største brukene). 270 v.f.sauer	Landet	3 400	7 600
28	Samdrift melkeproduksjon. 45 årskyr	Landet	12 600	27 200

Beregningsresultatet for referansebruk 2 er brukt forholdsvis, etter vederlag per årsverk, for blant annet referansebruk 22 og 23. Årsaken til sterkere volumframregning per årsverk for referansebruk 23 sammenlignet med 22 er at vederlaget for disse to er henholdsvis 305 400 kroner per årsverk og 82 800 kroner per årsverk.

6 PRISER PÅ ENKELTE POSTER PÅ REFERANSEBRUKENE

6.1 Korn

Registrert oppnådd pris på det enkelte referansebruk ligger til grunn.

Prisene for korn og oljefrø til modning regnes fram med de absolutte prisendringene i normaliserte regnskaper. I enkelte år blir det gjennomført pristrekk for korn på grunn av overproduksjon. Å framregne på grunnlag av totalkalkylen vil kunne gi feil inntektsutvikling på referansebrukene når kornavlingene samtidig skal normaliseres.

Korn- og oljefrøprisene i det normaliserte regnskapsåret 2013 er lik den beregnede budsjettprisen for 2014 før avtale. Denne er igjen lik avtalt basispris for kornåret 2013/2014. Eventuelle pristrekk for overproduksjon blir holdt utenfor. På samme måte blir korn- og oljefrøprisene i det normaliserte foreløpige regnskapsåret 2014 lik budsjettprisen for 2015 før avtale. For det normaliserte budsjettåret 2015 blir det i forhandlingsmaterialet brukt like korn- og oljefrøpriser som i det normaliserte foreløpige regnskapsåret 2014.

6.2 Poteter

Det er brukt registrert pris for poteter i regnskapsåret på alle referansebrukene. Potetprisen er regnet fram med den absolutte prisendringen for «Sum poteter» i normaliserte regnskaper.

Det er grunn til å tro at de oppnådde prisene det enkelte år i en viss grad vil variere med totalavlingen for landet. Totalavlingen er videre et produkt av både areal og avlingsnivå. Potetprisene her i landet kan også delvis være avhengig av potethøsten i andre land i det enkelte år. Det er derfor ikke opplagt at en potetpris regnet fram på grunnlag av oppnådde priser tidligere år, vil gi en riktig normalpris for regnskapsåret. En vurdering i 2001 av ulike sammenhenger der priser, avlingsnivå og totalavlinger for poteter fra driftsgranskingene, totalkalkylens ordinære og normaliserte regnskaper ble satt opp, viste ingen entydige sammenhenger mellom priser og avlingstall eller totalproduksjon. Prisnivået i driftsgranskingene viste relativt godt samsvar med prisnivået for posten «Sum poteter» i totalkalkylens ordinære og normaliserte regnskaper.

6.3 Melkeprisen

Melkeprisen i 2013 framkommer som gjennomsnittlige registrerte priser på de driftsgranskingsbrukene som inngår i referansebruket. Prisene er uten pristilskudd, dvs. at grunntilskudd og distriktstilskudd er skilt ut.

Framregningen fra 2013 blir gjort på grunnlag av utviklingen i totalkalkylens melkepris. I totalkalkylen føres etterbetalingen på det året den er opptjent. Det betyr at etterbetalinger som ble utbetalt til melkeprodusentene for eksempel i 2014, i totalkalkylen er ført som etterbetaling i 2013 (opptjeningsåret). Det ble fra og med beregningene i 2011 vedtatt å korrigere for denne ulike periodiseringen av etterbetalingene ved framregningen av melkeprisen i referansebruksberegningene.

Tabellen nedenfor viser melkeprisen og den ulike periodiseringen av etterbetalingene i de to beregningssystemene for årene 2011-2015.

Tabell 14. Melkepris og periodisering av etterbetaling. Kroner per liter

	2011	2012	2013	2014	2015
Melkepris i totalkalkylen	4,70	4,75	4,80	5,20	5,25
Herav etterbetaling	0,42	0,26	0,26	0,43	0,34
Melkepris driftsgr./Referansebruk 1	4,50	4,85	4,76	4,99	5,30
Herav etterbetaling	0,23	0,42	0,26	0,26	0,43

Tabellene under viser framregningen av melkeprisen på referansebruk 1 i årets beregninger.

Tabell 15. Melkeprisen på referansebruk 1 i 2013 og 2014. Kroner per liter

	2013	Utvikling fra 2013 til 2014	2014
Melkepris referansebruk 1	4,76		
+ endring melkepris, totalkalkylen		0,40	
– endring i etterbetaling, totalkalkylen		0,17	
+ endring i etterbetaling, driftsgranskingene		0,00	
= korrigert utvikling fra 2013 til 2014		= 0,23	
Melkepris referansebruk 1			4,99

Tabell 16. Melkeprisen på referansebruk 1 i 2014 og 2015. Kroner per liter

	2014	Utvikling fra 2014 til 2015	2015
Melkepris referansebruk 1	4,99		
+ endring melkepris, totalkalkylen		0,05	
– endring i etterbetaling, totalkalkylen		– 0,09	
+ endring i etterbetaling, driftsgranskingene		0,17	
= korrigert utvikling fra 2014 til 2015		= 0,31	
Melkepris referansebruk 1			5,30

Pristillegget til produsent for økologisk melk ble redusert med 10 øre per liter fra 1. januar 2014. Dette er tatt hensyn til i framregningen av melkeprisen fra 2013 til 2014 på referansebruk 11 «Økologisk melk og storfeslakt» i årets referansebruksberegninger.

6.4 Kjøtt

For kjøtt regner en med de samme endringer i prisene i absolutte tall som beregnet i totalkalkylen. Prisene i driftsgranskingene er eksklusive grunntilskudd og distriktstilskudd.

Livdyrprisene regnes fram med samme prosentvise endring som i kjøttprisen for vedkommende dyreslag (voksne dyr).

6.5 Ull

En regner med samme endringer i ullprisen på referansebrukene som i totalkalkylen.

6.6 Annet

En bruker et anslag for konsumprisindeksen. På samme måte som i totalkalkylen anslår en at prisene vil øke med 2,01 prosent fra 2013 til 2014 og med 2,25 prosent fra 2014 til 2015. I relative tall blir dette:

2013 = 100,0 2014 = 102,0 2015 = 104,3

7 TILSKUDD

Alle utbetalte produksjonstilskudd, pristilskudd og refusjonsbeløp inngår med faktisk registrerte regnskapstall på referansebrukene i basisåret. Utviklingen i vedtatte eller eventuelt utbetalte tilskudds- og refusjonssatser blir brukt for å regne fram de tilsvarende ordningene på referansebrukene til framregningsårene. Nedenfor er det tatt med en kort kommentar og satser for de viktigste av ordningene som inngår i referansebruksberegningene.

7.1 Pristilskudd

7.1.1 Grunntilskudd

I beregningene har en lagt til grunn de vedtatte satsendringene for grunntilskudd kjøtt. De vedtatte gjennomsnittlige satsene er vist i tabellen nedenfor. For geitemelk utbetales vedtatte satser vist i tabellen.

Tabell 17. Satser for grunntilskudd melk og kjøtt. Øre per liter og øre per kg

	2013	2014	2015
Geitemelk	311,00	326,00	326,00
Sauerkjøtt	381,00	381,00	381,00
Geitekjøtt	515,00	515,00	515,00

7.1.2 Distriktstilskudd melk

Distriktstilskudd for melk varierer med referansebrukenes geografiske plassering. Satsene er som vist i tabellen nedenfor.

Tabell 18. Satser for distriktstilskudd. Øre per liter

Sone	2013	2014	2015
A ¹	0	0	0
B	12	12	12
C	30	31	31
D	42	44	44
E	52	54	54
F	65	67	67
G	90	92	92
H	111	113	113
I	169	171	171
J	178	180	180

1) Omfatter landet utenom sonene B-J

7.1.3 Distriktstilskudd kjøtt og egg

Satsene er vist i tabellene nedenfor.

Tabell 19. Satser for distriktstilskudd kjøtt av storfe og geit. Øre per kg

Sone	2013	2014	2015
1	0	0	0
2	455	455	455
3	735	735	735
4	1 130	1 130	1 130
5	1 190	1 190	1 190

Tabell 20. Satser for distriktstilskudd kjøtt av sau. Øre per kg

Sone	2013	2014	2015
1	0	0	0
2	455	455	455
3	735	735	735
4	1 330	1 330	1 330
5	1 380	1 380	1 380

Tabell 21. Satser for distriktstilskudd kjøtt av gris. Øre per kg

Sone	2013	2014	2015
1	0	0	0
2	0	0	0
3	0	0	0
4	510	510	510
5	540	540	540
Vestlandet og Agder-fylkene ¹	110	110	110

1) Hordaland, Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal, Aust-Agder og Vest-Agder

Det blir dessuten gitt distriktstilskudd for egg i Nord-Norge, Trøndelag og på Vestlandet med unntak av Rogaland. Ved jordbruksoppjøret i 2011 ble satsen for Trøndelag redusert til 22 øre per kg mens satsene for de øvrige distriktene ble beholdt uendret på henholdsvis 105 øre per kg for Nord-Norge og 45 øre per kg for Vestlandet. Ved jordbruksoppjørene i 2012 og 2013 ble de tre satsene beholdt uendret. Ved jordbruksoppjøret i 2014 ble satsene for Vestlandet og Trøndelag beholdt uendret mens satsen for Nord-Norge ble økt med 15 øre til 120 øre per kg. Satsen er lik i alle soner innenfor det enkelte distrikt.

7.1.4 Kvalitetstilskudd storfekjøtt

Ved jordbruksoppjøret i 2013 ble det etablert et nytt kvalitetstilskudd for alt storfeslakt med kvalitet O og bedre, med unntak av slaktekategorien «Ku». Det nye tilskuddet blir utbetalt til produsent via slakteriene for slakt levert fra og med januar 2014. Ved jordbruksoppjøret i 2014 ble tilskuddssatsen videreført uendret.

Tabell 22. Sats for kvalitetstilskudd storfekjøtt. Kroner per kg

	2013	2014	2015
Storfeslakt ¹ , kvalitet O og bedre	0,00	3,70	3,70

1) Med unntak av slaktekategori «Ku» utenom «Ung ku»

7.2 Driftstilskudd per foretak

Driftstilskuddet gis til foretak med ku- eller geitemelkproduksjon og til foretak med spesialisert kjøttproduksjon. Foretak med kumelkproduksjon og ammekyr (av minst 50 prosent kjøttferase) i spesialisert kjøttproduksjon, skal kunne motta driftstilskudd for begge produksjoner.

Tabell 23. Driftstilskudd per foretak. Kroner per foretak per år og kroner per dyr per år

	2013	2014	2015
<i>Kumelk, 5 kyr eller flere</i>			
Sør-Norge ¹	116 000	122 000	125 000
Sør-Norge Jæren	109 000	115 000	118 000
Nord-Norge	122 000	130 000	133 000
<i>Geitemelk, 27 geiter eller flere</i>	122 000	130 000	133 000
<i>Kumelk, færre enn 5 kyr</i>			
Sør-Norge ¹ , kroner per ku	23 200	24 400	25 000
Sør-Norge Jæren, kroner per ku	21 800	23 000	23 600
Nord-Norge, kroner per ku	24 400	26 000	26 600
<i>Geitemelk, færre enn 27 geiter, kroner per geit</i>	4 519	4 815	4 926
<i>Spesialisert kjøttproduksjon</i>			
40 ammekyr eller flere	110 000	114 000	115 000
6-39 ammekyr, kroner per ammeku ²	2 750	2 850	2 875

1) Unntatt Jæren

2) Regnet fra første ammeku

I referansebruksberegningene er ordningen med differensierte satser regnet inn etter andelen driftsgranskingsbruk fra de ulike områdene som inngår i det enkelte referansebruk.

7.3 Tilskudd til husdyr

Tilskudd til husdyr er avgrenset til maksimalt kr 280 000 per søker for 2013 og 2014. For 2015 er maksimalt beløp hevet til kr 560 000 per foretak. Fra og med 2014 er tilskudd til

lamme- og kjeslakt skilt ut som en egen produksjonstilskuddsordning som ikke lenger skal omfattes av maksimalbeløpsavgrensingen for tilskudd til husdyr.

Tilskudd til husdyr utbetales to ganger i året etter søknad 20.01 og 20.08. Ved søknad 20.08 kommer utbetalingene først i februar neste år. Tilskudd til husdyr etter jordbruksoppgjøret 2013/2014 ble derfor først utbetalt i 2014 når det gjaldt tilskuddet fra 01.07.2013, mens endringene i tilskudd til husdyr med virkning for tellingen per 31.12.2013 er tatt med i tilskuddet for andre halvår 2014.

I tabellen under er det oppgitt utbetalte satser for de to regnskapsårene og vedtatte satser for budsjettåret.

Tabell 24. Tilskudd til husdyr 2013, 2014 og 2015

Dyreslag	Intervall	Sats, kroner per dyr per år		
		2013	2014	2015
Melkeku	1 – 16	4 028	4 028	4 028
	17 – 25	2 072	2 072	2 072
	26 – 50	860	860	1 000
	>50	0	0	800
Storfe	1 – 250	800	800	800
	>250	0	0	800
Melkegeit	1 – 125	1 400	1 400	1 500
	126 – 250	512	512	550
	>250	0	0	550
Ammeku	1 – 25	4 080	4 080	3 980
	26 – 50	2 170	2 170	3 980
	>50	500	500	800
Sau ¹ og ammegeit, Over 1 år per 1. januar	1 – 50	1 180	1 326	1 000
	51 – 100	924	1 070	1 000
	101 – 200	347	347	250
	201 – 300	210	210	250
	>300	0	0	250
Utegangersau ² (alle)	1 – 300	210	210	0 ²
Lammeslakt ³	Kvalitet O og bedre	206	206 ³	500 ³
	Kvalitet O-	0	0	0
	Kvalitet P+, P og P-	0	0	0
Kjeslakt ³	Over 3,5 kg	80	80 ³	300 ³
Avlsgris Sør-Norge ⁴	1 – 35	765	915	915
Avlsgris Jæren	1 – 35	615	765	765
Avlsgris Nord-Norge	1 – 35	1 052	1 202	1 202
Slaktegris ⁴	1 – 1400 ⁵	20	23	23
Slaktegris Jæren	1 – 1400 ⁵	16	19	19
Verpehøner Sør-Norge	1 – 5000	10	10	10
Verpehøner Nord-Norge	1 – 1000	24	24	24
Verpehøner Nord-Norge	1001 – 5000	10	10	10

1) Sau uavhengig av driftsform (inklusive også utgangersau) fra og med 2015

2) Utegangersau behandles likt som annen sau fra og med 2015

3) Fra og med 2014 er tilskudd til lamme- og kjeslakt skilt ut som egen ordning innenfor produksjonstilskuddene og skal fra da heller ikke lenger omfattes av maksimalbeløpsbegrensingen for tilskudd til husdyr

4) Unntatt Jæren

5) For 86,95 % i intervallet i 2013 og 88,47 % i intervallet i 2014

Satsene for tilskudd til økologisk husdyrproduksjon er vist i tabellen nedenfor, med utbetalte satser for de to regnskapsårene og vedtatte satser for budsjettåret. Satsene blir utbetalt i tillegg til de ordinære satsene for tilskudd til husdyr som er oppgitt i tabell 24 foran.

**Tabell 25. Tilskudd til økologisk husdyrproduksjon 2013, 2014 og 2015.
Kroner per dyr per år**

Dyreslag	2013		2014		2015	
	AK-sone 1-4	AK-sone 5-7	AK-sone 1-4	AK-sone 5-7	AK-sone 1-4	AK-sone 5-7
Melkeku	2 400	2 702	2 400	2 702	2 800	2 800
Ammeku	1 518	1 968	1 518	1 968	2 000	2 000
Andre storfe	402	564	402	564	600	600
Melkegeit og ammegeit	162	186	162	186	200	200
Sau over 1 år pr 1. januar	342	414	342	414	450	450
Lammeslakt	40	40	40	40	40	40
Avlsgris	402	402	402	402	402	402
Slaktegris	260	260	260	260	260	260

7.4 Refusjon av avløserutgifter ved ferie og fritid

En bruker det registrerte refusjonsbeløpet fra driftsgranskingsbrukene direkte i referansebrukssystemet. Ordningen har vært dyretallsbasert siden 01.01.1996. Ved jordbruksoppgjøret i 2012 ble maksimalbeløpet hevet til 69 000 kroner og satsene per dyr økt med 3,5 prosent. Ved jordbruksoppgjøret i 2013 ble maksimalbeløpet hevet til 72 000 kroner og satsene per dyr økt med 3,9 prosent.

Ved jordbruksoppgjøret i 2014 ble maksimalbeløpet hevet til 73 500 kroner og satsene per dyr økt med 2,1 prosent. For melkeku og melkegeit/melkesau ble det imidlertid samtidig gjort en justering av satsene slik at struktur differensieringen ble fjernet. Dette resulterte i en reduksjon av satsen for de første 8 melkekyrne og de første 40 melkegeitene/melkesauene per foretak. Ved fjorårets oppgjør ble dessuten utegangersau tatt inn i refusjonsordningen og likestilt med sau i tradisjonell drift.

7.5 Refusjon av avløserutgifter ved sykdom m.v.

En bruker det registrerte refusjonsbeløpet fra driftsgranskingsbrukene direkte i referansebrukssystemet. Maksimalt refusjonsbeløp per dag fastsettes for husdyrbrukere ut fra beregnet maksimalt refusjonsbeløp i ordningen med refusjon av avløserutgifter for ferie og fritid. Ved jordbruksoppgjøret i 2012 ble maksimalt tilskudd per dag per foretak hevet fra 1 300 til 1 400 kroner og ved jordbruksoppgjøret i 2013 fra 1 400 til 1 500 kroner. Ved jordbruksoppgjøret i 2014 ble maksimal dagsats for tilskuddsordningen videreført uendret.

7.6 Areal - og kulturlandskapstilskudd

Satser for 2013, 2014 og 2015 er vist i tabellene nedenfor:

Tabell 26. Satser for areal- og kulturlandskapstilskudd, alle vekstgrupper, 2013. Kroner per dekar

Vekst	Intervall	Sone					
		1	2	3	4	5	6
Kulturlandskapstilskudd:							
Alle vekster	Alt areal	191					
Arealtilskudd:							
Grovfôr	0–250	90	0	124	233	261	291
	>250	65	0	75			291
Korn	0–800	123	175		246		
	>800	102	152		221		
Potet	Alt areal	65				915	
Grønnsaker	0–80	550				1 650	
Frukt og bær	0–40	1 000			1 450		
Økologisk arealtilskudd:							
Korn til modning	Alt areal	300					
Kornkampanje	Alt areal	100 ¹					
Poteter	Alt areal	500					
Grønnsaker, frukt, bær	Alt areal	1 000					
Grønngjødsling	Alt areal	500 ²					
Annet økologisk areal	Alt areal ³	25					
Omleggingstilskudd ^{4,5}	Alt areal	250					

- 1) Vekstsesongen 2012 med utbetaling i 2013. Gjelder bare for foretak som ikke har fått utbetalt det forhøyede tilskuddet for begge de to foregående vekstsesongene (2010 og 2011)
- 2) Arealtilskudd for inntil 50 prosent av areal til korn, potet, grønnsaker, frukt og bær. I tillegg gis det 191 kroner per dekar i kulturlandskapstilskudd til økologiske grønngjødslingsarealer, slik at samlet tilskudd til grønngjødsling er 691 kroner per dekar
- 3) Eventuelt areal av innmarksbeite normeres med faktor 0,6
- 4) Gis som et årlig tilskudd per karensår for jordbruksarealer som er under omlegging til økologisk landbruk
- 5) Det gis ikke omleggingstilskudd for innmarksbeite

Tabell 27. Satser for areal- og kulturlandskapstilskudd, alle vekstgrupper, 2014. Kroner per dekar

Vekst	Intervall	Sone						
		1	2	3	4	5	6	7
Kulturlandskapstilskudd:								
Alle vekster	Alt areal	191						
Arealtilskudd:								
Grovfôr	0–250	90	0	124	233	261	291	
	>250	65	0	75			291	
Korn	0–800	123	175	246				
	>800	102	152	221				
Potet	Alt areal	80				930		
Grønnsaker	0–80	550				1 650		
Frukt og bær	0–40	1 000			1 450			
Økologisk arealtilskudd:								
Korn til modning	Alt areal	300						
Poteter	Alt areal	500						
Grønnsaker, frukt, bær	Alt areal	1 000						
Grønngjødsling	Alt areal	500 ¹						
Annet økologisk areal	Alt areal ²	25						
Omleggingstilskudd ^{3,4}	Alt areal	250						

1) Arealtilskudd for inntil 50 prosent av areal til korn, potet, grønnsaker, frukt og bær. I tillegg gis det 191 kroner per dekar i kulturlandskapstilskudd til økologiske grønngjødslingsarealer, slik at samlet tilskudd til grønngjødsling er 691 kroner per dekar

2) Eventuelt areal av innmarksbeite normeres med faktor 0,6

3) Gis som et årlig tilskudd per karensår for jordbruksarealer som er under omlegging til økologisk landbruk

4) Det gis ikke omleggingstilskudd for innmarksbeite

Tabell 28. Satser for areal- og kulturlandskapstilskudd, alle vekstgrupper, 2015. Kroner per dekar

Vekst	Intervall	Sone						
		1	2	3	4	5	6	7
Kulturlandskapstilskudd:								
Alle vekster	Alt areal	186						
Arealtilskudd:								
Grovfôr	Alt areal	75	0	110	210	236	286	
Korn	Alt areal	127	192	227	210			
Potet	Alt areal	80				930		
Grønnsaker	Alt areal	550				1 550		
Frukt	Alt areal	700			1 450			
Bær	Alt areal	1 000			1 450			
Økologisk arealtilskudd:								
Korn til modning	Alt areal	300						
Poteter	Alt areal	500						
Grønnsaker, frukt, bær	Alt areal	1 000						
Grønngjødsling	Alt areal	500 ¹						
Annet økologisk areal	Alt areal ²	25						
Omleggingstilskudd ^{3,4}	Alt areal	250						

- 1) Arealtilskudd for inntil 50 prosent av areal til korn, potet, grønnsaker, frukt og bær. I tillegg gis det 186 kroner per dekar i kulturlandskapstilskudd til økologiske grønngjødslingsarealer, slik at samlet tilskudd til grønngjødsling er 686 kroner per dekar
- 2) Eventuelt areal av innmarksbeite normeres med faktor 0,6
- 3) Gis som et årlig tilskudd per karensår for jordbruksarealer som er under omlegging til økologisk landbruk og som startet omleggingen senest i 2013. Omleggingstilskuddet ble avvirket for arealer som startet omlegging fra og med vekstsesongen 2014.
- 4) Det gis ikke omleggingstilskudd for innmarksbeite

Satsene for økologisk arealtilskudd til korn til modning, poteter, grønnsaker, frukt og bær og til annet økologisk areal i tabellene over, blir utbetalt i tillegg til de ordinære satsene for areal- og kulturlandskapstilskudd som er oppgitt i tabellene.

7.7 Tilskudd til dyr på beite

Tilskudd til dyr på utmarksbeite (utmarksbeitetilskudd) gis til dyr som i løpet av beitesesongen går minst 5 uker på utmarksbeite og som da har hoveddelen av det daglige grovfôrintaket fra beiting av utmark.

Tilskudd til dyr på beite (beitetilskudd) omfatter alle beitedyr som i løpet av beitesesongen går minst 12 eller 16 uker på beite. Kravet til antall uker er avhengig av i hvilken arealsone søkeren har driftssenter. Dette beitetilskuddet kan gis for beiting både på utmarksbeite, innmarksbeite, overflatedyrket og fulldyrket jord.

Det er mulig å oppnå begge disse to beitetilskuddene for samme dyr dersom total beitetid tilfredsstillende minimumskravene til antall uker på beite.

**Tabell 29. Satser for tilskudd til dyr på beite for 2013, 2014 og 2015.
Kroner per dyr per år**

Dyreslag	Intervall	AK- sone	Minimum antall uker på beite	2013	2014	2015
Utmarksbeitetilskudd:						
Kyr, storfe, hester	Alle dyr	Alle	5	375	396	396
Sauer, lam, geiter og kje	Alle dyr	Alle	5	129	141	141
Beitetilskudd:						
Kyr, storfe, hest og hjort	Alle dyr	1-4	16	432	445	438
Kyr, storfe, hest og hjort	Alle dyr	5-7	12	432	445	438
Sauer, lam, geiter og kje	Alle dyr	1-4	16	60	59	59
Sauer, lam, geiter og kje	Alle dyr	5-7	12	60	59	59

7.8 Bunnfradrag

Det blir beregnet areal- og kulturlandskapstilskudd for alt areal og dyretilskudd fra første dyreenhet. For alle brukere skal imidlertid samlet produksjonstilskudd avgrenses (reduseres) med et bunnfradrag. Ved jordbruksoppjøret i 2008 ble dette generelle bunnfradraget satt ned med 1 000 kroner til 3 000 kroner per foretak per år. Ved jordbruksoppjørene i 2009-2013 ble fradraget videreført uendret. Ved jordbruksoppjøret i 2014 ble det generelle bunnfradraget økt med 3 000 kroner til 6 000 kroner per foretak per år.

8 FRAMREGNINGSGRUNNLAG

8.1 Oversikt

Framregningsgrunnlaget for de aller fleste inntekts- og kostnadspostene er mest mulig tilsvarende poster i totalalkylen. Det er noen få unntak. Korn og poteter regnes fram med normaliserte regnskaper. Frukt og bær regnes fram med verdiutviklingen i normaliserte regnskaper. Avskrivningene regnes fram med årgangsindekser. Hva årgangsindekser er blir forklart i neste avsnitt. Leid arbeid er ikke en egen post i totalalkylen fordi «vederlag til arbeid og egenkapital» skal gi avkastning til alt arbeid. Leid arbeid blir framregnet med lønnsutviklingen for jordbruksarbeider med minimum 4 års praksis og anslag til budsjettåret fra Statistisk sentralbyrå. Det er laget en sideberegning for framregning av tilskuddene. Vi kommer nærmere inn på framregningsgrunnlaget nedenfor. Tilskuddene vil kunne ha ulik framregning mellom referansebrukene, og derfor er tilskuddspostene ikke tatt med i tabellen nedenfor. I stedet vises til kapittel 7.

Det er i framregningen av referansebruk 10 «Fjørfekjøtt og planteprodukter» i årets referansebruksberegninger tatt spesielt hensyn til den relativt store nedgangen i produksjonen av fjørfekjøtt på 14 prosent som det er budsjettet med i årets totalalkyleberegninger. Dette er gjort ved at verdien av inntektsposten «Fjørfekjøtt» og av kostnadspostene «Kraftfôr», «Annet innkjøpt fôr» og «Innkjøp av dyr» er redusert med 14 prosent ut over den ordinære framregningen (som går fram av tabell 30) i budsjettåret 2015.

I tabellen nedenfor er framregningsgrunnlaget vist i to kolonner. Kolonnene viser utslaget fra 2013 til 2014 og fra 2014 til 2015. Stjerne er brukt der framregningen er basert på normaliserte regnskaper. En S er angitt der en i referansebruksberegningene har gjort egne sideberegninger. Sideberegningene er nærmere beskrevet i underkapitlene 8.2–8.4.

Tabell 30. Framregningssatser fra 2013 til 2014 og fra 2014 til 2015

	Endring i totalalkylen fra 2013 – 2014 (*=normaliserte regnskaper) % = av året før S = sideberegning i %	Endring i totalalkylen fra 2014 – 2015 (*=normaliserte regnskaper) % = av året før S = sideberegning i %
INNTEKTER		
Bygg	+ 5 øre/kg *	+ 0 øre/kg *
Havre	+ 6 øre/kg *	+ 0 øre/kg *
Hvete	+ 5 øre/kg *	+ 0 øre/kg *
Annet korn	103,2 % *	100,1 % *
Erter	99,6 %	100,0 %
Oljefrø	103,4 % *	100,0 % *
Poteter	+ 6 øre/kg *	+ 11 øre/kg *
Grovfôr	98,8 %	100,0 %
Grasfrø	96,3 %	105,7 %
Frukt og bær	99,1 % *	96,6 % *
Andre planteprodukter	99,0 %	100,8 %
Sum planteprodukter		

Storfe, melk	+ 23 øre/liter	+ 31 øre/liter
Storfe, økologisk melk	+ 13 øre/liter	+ 31 øre/liter
Storfe, livdyr	102,6 %	104,2 %
Kuslakt	+ 122 øre/kg	+ 203 øre/kg
Annet storfeslakt	+ 122 øre/kg	+ 203 øre/kg
Økologisk storfeslakt	+ 122 øre/kg	+ 203 øre/kg
Geit, melk	+ 23 øre/liter	+ 31 øre/liter
Geit, livdyr og slakt	102,3 %	105,9 %
Slaktegris	+ 85 øre/kg	+ 233 øre/kg
Purker og råner, livdyr og slakt	103,5 %	109,3 %
Smågris	103,5 %	109,3 %
Sau, livdyr og slakt	104,5 %	103,3 %
Sau, ull	+ 19 øre/kg	+ 19 øre/kg
Fjørfe, egg	+ 0 øre/kg	+ 4 øre/kg
Fjørfekjøtt	102,7 %	100,6 % ¹
Andre inntekter husdyrhold	102,3 %	105,9 %
Sum husdyrprodukter		
Leieinntekter (maskindel)	102,0 %	102,2 %
Andre inntekter	102,0 %	102,3 %
Sum inntekter før tilskudd		

Tilskudd i alt

INNTEKTER I ALT

KOSTNADER

Såkorn	104,5 %	103,3 %
Settepoteter	95,7 %	108,4 %
Såvarer og planter	104,7 %	101,4 %
Handelsgjødsel	99,5 %	104,5 %
Kalk	104,8 %	102,3 %
Plantevernmidler	103,3 %	105,7 %
Konserveringsmidler	106,6 %	94,4 %
Kraftfôr	103,6 %	102,4 % ¹
Annet innkjøpt fôr	103,6 %	102,4 % ¹
Diverse til husdyrholdet	102,0 %	102,3 %
Innkjøp av dyr	102,3 %	105,9 % ¹
Andre forbruksartikler	102,0 %	102,3 %
Sum variable kostnader		

¹ Verdien av inntektsposten «Fjørfekjøtt» og av kostnadspostene «Kraftfôr», «Annet innkjøpt fôr» og «Innkjøp av dyr» er i årets beregninger redusert med 14 prosent ut over den ordinære framregningen i budsjettåret 2015 på referansebruk 10 «Fjørfekjøtt og planteprodukter».

Leid arbeid	103,1 S	102,9 S
Maskiner og redskaper, vedl.h.	103,0 %	102,3 %
Traktorer, vedlikehold	103,0 %	102,3 %
Skurtresker, vedlikehold	103,0 %	102,3 %
Yrkesbil, vedlikehold	101,7 %	75,6 %
Driftsbygninger, vedlikehold	103,3 %	102,6 %
Jord, grøfter og vannanl., vedl.h	103,3 S	102,6 S
Drivstoff	108,9 %	92,8 %
Leie av dyr	102,0 %	102,3 %
Leie av kvote	102,0 %	102,3 %
Leie av maskiner	102,0 %	102,3 %
Leie av bygninger	102,0 %	102,3 %
Jordleie	102,0 %	102,3 %
Forsikring	102,0 %	102,2 %
Elektrisk kraft	93,8 %	95,0 %
Adm. og andre faste kostnader	102,0 %	102,3 %
Sum faste kostnader		
Avskrivninger, mask. og redsk.	102,7 S	102,8 S
Avskrivninger, traktorer	101,7 S	101,9 S
Avskrivninger, skurtresker	102,3 S	102,5 S
Avskrivninger, yrkesbil	100,9 S	101,0 S
Avskrivninger, driftsbygninger	104,7 S	104,6 S
Avskrivninger, jord, veger, vann.	103,8 S	103,7 S
Avskrivninger, kontormaskiner	101,7 S	101,7 S
Sum avskrivninger		

KOSTNADER I ALT

RESULTATREGNING

Inntekter i alt		
-Kostnader i alt		
=Driftsoverskudd		
+Leid arbeid	103,1 S	102,9 S
-Jordbrukets rentekostnader	97,3 %	84,7 %
-Jordbrukets andel av kår	102,0 %	102,3 %
=Vederlag til arbeid og egenkapital, per årsverk		
=Vederlag til arbeid og egenkapital, per årsverk, inklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2013		

8.2 Årgangsindekser

Avskrivningene framregnes med årgangsindeksene for kapitalutstyret. Årgangsindeksene skal uttrykke prisendringen i kapitalsaldoen som avskrives. For maskiner og redskaper (20 år), traktor (20 år), skurtresker (20 år), yrkesbil (15 år) og byggekostnadsindeksen som brukes i totalkalkylen for driftsbygninger (50 år). Avskrivninger for «Jord, veger, vannanlegg og grøfter» framregnes med årgangsindeksen for grøfter, fordi nesten hele avskrivningsbeløpet er knyttet til grøfter (33 år). Avskrivninger kontormaskiner framregnes med konsumprisindeksen (5 år). Det brukes samme antall avskrivningsår som i totalkalkylen.

For å illustrere begrepet årgangsindeks, har en i tabellen under brukt kontormaskiner og konsumprisindeksen som eksempel.

Tabell 31. Eksempel på årgangsindeks, konsumprisindeksen for avskrivning over 5 år

År	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Indeks	340,1	347,2	355,8	360,2	363,0	370,7	378,2	386,7
Årgangsindeks						356,32	362,48	368,67
Relativ årgangsindeks/framregningsfaktor						1	1,017	1,035

Årgangsindeksen for 2013 framkommer som summen av indeksen for de fire årene 2009-2012 pluss halvparten av indeksen for det første året (2008) og halvparten av indeksen for det siste året (2013) dividert på 5 år. Tilsvarende regnes indeksen for år 2014 ut på grunnlag av konsumprisindeksen for årene 2009-2014 og for år 2015 på grunnlag av årene 2010-2015.

8.3 Leid arbeid

For arbeidslønningene følger en utviklingen i lønnstariffen for jordbruksarbeidere med minst 4 års praksis fra regnskapsåret til første framregningsår. Dette gir følgende utvikling:

$$2013 = 100,0 \quad 2014 = 103,1 \quad 2015 = 106,1$$

For 2015 er det da brukt et anslag for lønnsutviklingen på 2,9 prosent som er det samme anslaget som Statistisk sentralbyrå bruker.

Kostnader til leid arbeid inngår i «kostnader i alt» i referansebruksberegningene. I resultatberegningen blir førte kostnader til leid arbeid lagt til driftsoverskuddet igjen for å kunne beregne vederlag til arbeid og egenkapital.

8.4 Tilskudd

Prinsippet for framregning av tilskudd er at en aksepterer de gjennomsnittlige tilskudd en får fram i regnskapsåret (basisåret). For framregningen er hvert referansebruk plassert til bestemte soner, og regnet fram med satsendringene som gjelder den valgte geografiske soneplasseringen. Det er gjort en sideberegning av tilskudd for de tre årene gitt den valgte sonen. Framregningen av tilskuddene i selve referansebruksberegningene baseres så på den samme absolutte endringen. Framregningen av tilskuddene skal reflektere de regnskapsresultatene en forventer å få i de to framregningsårene.

9 BEREGNINGSRESULTATER

Resultater fra referansebruksberegningene 2013-2015 er presentert nedenfor.

9.1 Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk

«Vederlag til arbeid og egenkapital» skal dekke godtgjøring til alt arbeid og godtgjøring til egenkapital.

Inntektsfradraget ved skatteligningen var nytt fra og med 2000. Inntektsfradraget er i utgangspunktet ikke regnet inn i referansebruksberegningene, men går fram av tabellene 39-42 og er regnet inn i resultatene for referansebrukene i tabellene 43-46.

I 2013 er det generelle fradraget 63 500 kroner og maksimalt fradrag 166 400 kroner som oppnås ved en jordbruksinntekt på 334 300 kroner. Inntektsverdien per bruk før skatt for bruk med maksimalt jordbruksfradrag blir omtrent 76 400 kroner forutsatt 39 prosent marginalsatt. I 2014 og 2015 er det generelle fradraget 63 500 kroner og maksimalt fradrag 166 400 kroner som oppnås ved en jordbruksinntekt på 334 300 kroner. Inntektsverdien per bruk før skatt for bruk med maksimalt jordbruksfradrag blir omtrent 72 900 kroner forutsatt 38,4 prosent marginalsatt.

Tabellene nedenfor viser det beregnede vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk for de enkelte referansebruk.

**Tabell 32. Vederlag til arbeid og egenkapital, kroner per årsverk².
Framregning inklusive volumframregninger fra regnskapsåret
2013**

		2013	2014	2015	
1	Melk og storfeslakt. 25 årskyr	Landet	274 500	306 400	343 900
2	Korn. 375 dekar korn	Landet	165 800	167 400	150 400
3	Sau. 155 vinterfôra sauer	Landet	186 900	206 900	228 100
4	Melkeproduksjon geit. 125 årsgeiter	Landet	251 800	276 200	304 300
5	Svin og korn. 47 avlssvin + 377 dekar korn	Landet	172 200	185 100	272 600
6	Egg og planteprodukter. 6590 høner + 273 dekar korn	Landet	318 500	282 200	256 300
7	Poteter og korn. 142 dekar poteter + 423 dekar korn	Landet	380 900	399 700	417 200
8	Storfeslakt/ammeku. 30 ammekyr	Landet	203 900	227 400	255 200
9	Frukt og bær. 49 dekar frukt og bær	Landet	263 100	267 700	260 400
10	Fjørfekjøtt og planteprodukter. 126 143 fjørfeslakt	Landet	618 300	615 000	386 900

**Tabell 33. Vederlag til arbeid og egenkapital, kroner per årsverk¹.
Framregning inklusive volumframregninger fra regnskapsåret
2013**

		2013	2014	2015	
11	Økologisk melk og storfeslakt. 23 årskyr	Landet	273 200	290 600	328 700
12	Melk (de 1/3 minste brukene). 14 årskyr	Landet	249 100	274 400	297 100
13	Melk (de 1/3 største brukene). 38 årskyr	Landet	277 600	316 800	377 500
14	Melk (de 25 største brukene). 54 årskyr	Landet	352 100	402 600	490 400
15	Melk og storfeslakt. 28 årskyr	Østlandets flatbygder	298 300	330 500	371 800
16	Melk og storfeslakt. 23 årskyr	Østlandets a. bygder	298 000	330 700	370 000
17	Melk og storfeslakt. 34 årskyr	Agder og Rog., Jæren	267 300	306 600	360 500
18	Melk og storfeslakt. 21 årskyr	Agder/ Rog. a. bygder	253 200	283 800	319 400
19	Melk og storfeslakt. 22 årskyr	Vestlandet	253 400	282 600	314 300
20	Melk og storfeslakt. 27 årskyr	Trøndelag	258 500	289 900	330 600
21	Melk og storfeslakt. 23 årskyr	Nord-Norge	293 100	327 200	374 900
22	Korn. <400 dekar korn (231 dekar korn)	Østlandet	82 800	81 700	72 800
23	Korn (20 største brukene). 815 daa korn	Østlandet	305 400	311 500	295 400
24	Korn og korn/svin. 329 daa + 26 avlssv.	Trøndelag	258 500	268 800	321 200
25	Sau. 130 vinterfôra sauer	Vestlandet	141 800	158 200	170 600
26	Sau. 158 vinterfôra sauer	Nord-Norge	250 500	273 200	298 000
27	Sau (de 25 største brukene). 270 v.f.sauer	Landet	240 300	255 700	306 200
28	Samdrift melkeproduksjon. 45 årskyr	Landet	340 200	384 000	452 400

² Jordbruksfradrag ved skatteligningen er ikke regnet inn.

Tabell 34. Resultatregning. Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk

01 Melk og storfeslakt, 25 årskyr.		Landet	313 bruk
	2013	2014	2015
Inntekter i alt	1767365	1841263	1907431
- Kostnader i alt	1295436	1332659	1361648
= Driftsoverskudd	471929	508604	545783
+ Leid arbeid	132663	136776	140755
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	62981	61291	51921
- Jordbr. andel av kår	4130	4213	4308
= Vederl. arb. og egenkap.	537481	579876	630309
/ Antall årsverk	1,958	1,958	1,958
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	274544	296199	321960
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	10200	21900
= Vederl. inkl. volumframregninger	274544	306399	343860
02 Korn, 375 dekar korn.		Landet	91 bruk
	2013	2014	2015
Inntekter i alt	575891	585680	582786
- Kostnader i alt	486047	498560	509129
= Driftsoverskudd	89844	87120	73657
+ Leid arbeid	7384	7613	7834
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	24902	24234	20529
- Jordbr. andel av kår	3227	3292	3366
= Vederl. arb. og egenkap.	69099	67207	57596
/ Antall årsverk	0,417	0,417	0,417
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	165784	161244	138185
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	6200	12200
= Vederl. inkl. volumframregninger	165784	167444	150385
03 Sau, 155 vinterfôra sauer.		Landet	112 bruk
	2013	2014	2015
Inntekter i alt	722066	756203	785384
- Kostnader i alt	526972	541195	552129
= Driftsoverskudd	195094	215008	233255
+ Leid arbeid	69251	71398	73475
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	20003	19466	16490
- Jordbr. andel av kår	2086	2128	2176
= Vederl. arb. og egenkap.	242256	264812	288064
/ Antall årsverk	1,296	1,296	1,296
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	186857	204255	222190
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	2600	5900
= Vederl. inkl. volumframregninger	186857	206855	228090
04 Melkeproduksjon geit, 125 årsgeiter.		Landet	18 bruk
	2013	2014	2015
Inntekter i alt	1367787	1417224	1456875
- Kostnader i alt	994227	1022653	1044325
= Driftsoverskudd	373560	394571	412550
+ Leid arbeid	134755	138932	142975
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	59401	57807	48970
- Jordbr. andel av kår	2679	2733	2794
= Vederl. arb. og egenkap.	446235	472963	503761
/ Antall årsverk	1,772	1,772	1,772
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	251775	266855	284232
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	9300	20100
= Vederl. inkl. volumframregninger	251775	276155	304332

05 Svin og korn, 47 avlssvin + 377 dekar korn.	Landet	33 bruk	
	2013	2014	2015
Inntekter i alt	2655625	2743429	2931169
- Kostnader i alt	2356681	2425998	2488593
= Driftsoverskudd	298944	317431	442576
+ Leid arbeid	102394	105568	108640
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	113232	110194	93347
- Jordbr. andel av kår	5944	6064	6200
= Vederl. arb. og egenkap.	282162	306741	451669
/ Antall årsverk	1,638	1,638	1,638
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	172209	187210	275663
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	-2100	-3100
= Vederl. inkl. volumframregninger	172209	185110	272563

06 Egg og planteprod., 6590 høner + 273 daa korn.	Landet	18 bruk	
	2013	2014	2015
Inntekter i alt	2672942	2687671	2692803
- Kostnader i alt	2230062	2299983	2361812
= Driftsoverskudd	442880	387688	330991
+ Leid arbeid	143522	147971	152277
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	112422	109406	92680
- Jordbr. andel av kår	3117	3180	3251
= Vederl. arb. og egenkap.	470863	423073	387337
/ Antall årsverk	1,479	1,479	1,479
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	318454	286133	261964
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	-3900	-5700
= Vederl. inkl. volumframregninger	318454	282233	256264

07 Poteter og korn, 142 daa poteter+423 daa korn.	Landet	15 bruk	
	2013	2014	2015
Inntekter i alt	2020297	2052837	2083993
- Kostnader i alt	1414183	1444272	1481067
= Driftsoverskudd	606114	608565	602926
+ Leid arbeid	130835	134891	138816
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	57448	55907	47360
- Jordbr. andel av kår	4680	4774	4882
= Vederl. arb. og egenkap.	674821	682775	689500
/ Antall årsverk	1,772	1,772	1,772
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	380864	385353	389149
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	14300	28100
= Vederl. inkl. volumframregninger	380864	399653	417249

08 Storfeslakt/ammeku, 30 ammekyr.	Landet	54 bruk	
	2013	2014	2015
Inntekter i alt	1234208	1282835	1323816
- Kostnader i alt	998168	1025939	1049321
= Driftsoverskudd	236040	256896	274495
+ Leid arbeid	80536	83033	85449
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	64733	62996	53365
- Jordbr. andel av kår	3461	3531	3610
= Vederl. arb. og egenkap.	248382	273402	302969
/ Antall årsverk	1,218	1,218	1,218
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	203945	224489	248766
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	2900	6400
= Vederl. inkl. volumframregninger	203945	227389	255166

09 Frukt og bær, 49 dekar frukt og bær.	Landet	26 bruk	
	2013	2014	2015
Inntekter i alt	845008	855144	839375
- Kostnader i alt	535146	549497	562559
= Driftsoverskudd	309862	305647	276816
+ Leid arbeid	172787	178143	183327
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	17659	17185	14558
- Jordbr. andel av kår	1591	1623	1660
= Vederl. arb. og egenkap.	463399	464982	443925
/ Antall årsverk	1,761	1,761	1,761
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	263149	264048	252090
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	3700	8300
= Vederl. inkl. volumframregninger	263149	267748	260390

10 Fjørfekjøtt og planteprod., 126143 fjørfe-slakt.	Landet	14 bruk	
	2013	2014	2015
Inntekter i alt	3777329	3873270	3420546
- Kostnader i alt	3174937	3271315	3041009
= Driftsoverskudd	602392	601955	379537
+ Leid arbeid	62643	64585	66464
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	91220	88773	75201
- Jordbr. andel av kår	3471	3541	3621
= Vederl. arb. og egenkap.	570344	574226	367179
/ Antall årsverk	0,922	0,922	0,922
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	618264	622472	398029
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	-7500	-11100
= Vederl. inkl. volumframregninger	618264	614972	386929

11 Økologisk melk og storfeslakt, 23 årskyr.	Landet	27 bruk	
	2013	2014	2015
Inntekter i alt	1632923	1677172	1745362
- Kostnader i alt	1178050	1213456	1239451
= Driftsoverskudd	454873	463716	505911
+ Leid arbeid	155029	159835	164486
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	48442	47142	39935
- Jordbr. andel av kår	1483	1513	1547
= Vederl. arb. og egenkap.	559977	574896	628915
/ Antall årsverk	2,049	2,049	2,049
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	273250	280530	306889
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	10100	21800
= Vederl. inkl. volumframregninger	273250	290630	328689

12 Melk, 1/3 minste melkebrukene, 14 årskyr.	Landet	105 bruk	
	2013	2014	2015
Inntekter i alt	1046321	1089062	1118622
- Kostnader i alt	714265	734082	749130
= Driftsoverskudd	332056	354980	369492
+ Leid arbeid	94313	97237	100066
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	15962	15534	13159
- Jordbr. andel av kår	2453	2502	2559
= Vederl. arb. og egenkap.	407954	434181	453840
/ Antall årsverk	1,637	1,637	1,637
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	249148	265165	277171
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	9200	19900
= Vederl. inkl. volumframregninger	249148	274365	297071

13 Melk, 1/3 største melkebrukene, 38 årskyr.	Landet 105 bruk		
	2013	2014	2015
Inntekter i alt	2590426	2704381	2834650
- Kostnader i alt	1993283	2051500	2098150
= Driftsoverskudd	597143	652881	736500
+ Leid arbeid	171098	176402	181535
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	139768	136018	115223
- Jordbr. andel av kår	6252	6378	6521
= Vederl. arb. og egenkap.	622221	686887	796291
/ Antall årsverk	2,241	2,241	2,241
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	277629	306483	355298
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	10300	22200
= Vederl. inkl. volumframregninger	277629	316783	377498

14 Melk, 25 største melkebrukene, 54 årskyr.	Landet 25 bruk		
	2013	2014	2015
Inntekter i alt	3560729	3721117	3921376
- Kostnader i alt	2674461	2755088	2816152
= Driftsoverskudd	886268	966029	1105224
+ Leid arbeid	193776	199783	205596
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	215645	209859	177776
- Jordbr. andel av kår	6742	6878	7032
= Vederl. arb. og egenkap.	857657	949075	1126012
/ Antall årsverk	2,436	2,436	2,436
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	352109	389640	462281
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	13000	28100
= Vederl. inkl. volumframregninger	352109	402640	490381

15 Melk og storfeslakt, 28 årskyr.	Østl. flatbygder 24 bruk		
	2013	2014	2015
Inntekter i alt	2101660	2184075	2263258
- Kostnader i alt	1624617	1671783	1709203
= Driftsoverskudd	477043	512292	554055
+ Leid arbeid	208112	214563	220807
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	70530	68638	58144
- Jordbr. andel av kår	2033	2074	2121
= Vederl. arb. og egenkap.	612592	656143	714597
/ Antall årsverk	2,054	2,054	2,054
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	298293	319500	347963
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	11000	23800
= Vederl. inkl. volumframregninger	298293	330500	371763

16 Melk og storfeslakt, 23 årskyr.	Østl. andre bygder 46 bruk		
	2013	2014	2015
Inntekter i alt	1700448	1772050	1840815
- Kostnader i alt	1212915	1247425	1274232
= Driftsoverskudd	487533	524625	566583
+ Leid arbeid	136270	140494	144582
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	37251	36252	30709
- Jordbr. andel av kår	7470	7620	7792
= Vederl. arb. og egenkap.	579082	621247	672664
/ Antall årsverk	1,943	1,943	1,943
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	298021	319721	346183
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	11000	23800
= Vederl. inkl. volumframregninger	298021	330721	369983

17 Melk og storfeslakt, 34 årskyr.	Agder/Rogal. Jæren	23 bruk	
	2013	2014	2015
Inntekter i alt	2210726	2307195	2404154
- Kostnader i alt	1732671	1783443	1826155
= Driftsoverskudd	478055	523752	577999
+ Leid arbeid	137169	141421	145536
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	126007	122626	103879
- Jordbr. andel av kår	3812	3889	3976
= Vederl. arb. og egenkap.	485405	538658	615680
/ Antall årsverk	1,816	1,816	1,816
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	267335	296664	339083
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	9900	21400
= Vederl. inkl. volumframregninger	267335	306564	360483

18 Melk og storfesl., 21 årskyr.	Agder/Rogal.a.bygder	29 bruk	
	2013	2014	2015
Inntekter i alt	1529471	1595568	1654579
- Kostnader i alt	1133881	1166609	1192631
= Driftsoverskudd	395590	428959	461948
+ Leid arbeid	120363	124094	127705
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	55661	54168	45886
- Jordbr. andel av kår	1461	1490	1524
= Vederl. arb. og egenkap.	458831	497395	542243
/ Antall årsverk	1,812	1,812	1,812
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	253153	274430	299174
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	9400	20200
= Vederl. inkl. volumframregninger	253153	283830	319374

19 Melk og storfeslakt, 22 årskyr.	Vestlandet	65 bruk	
	2013	2014	2015
Inntekter i alt	1509542	1574116	1628087
- Kostnader i alt	1092891	1124357	1148048
= Driftsoverskudd	416651	449759	480039
+ Leid arbeid	102980	106172	109262
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	39894	38824	32888
- Jordbr. andel av kår	3761	3837	3923
= Vederl. arb. og egenkap.	475976	513270	552490
/ Antall årsverk	1,879	1,879	1,879
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	253369	273221	294098
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	9400	20200
= Vederl. inkl. volumframregninger	253369	282621	314298

20 Melk og storfeslakt, 27 årskyr.	Trøndelag	64 bruk	
	2013	2014	2015
Inntekter i alt	1840637	1920216	1998802
- Kostnader i alt	1342461	1381450	1410970
= Driftsoverskudd	498176	538766	587832
+ Leid arbeid	123727	127563	131274
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	68086	66259	56129
- Jordbr. andel av kår	6326	6453	6599
= Vederl. arb. og egenkap.	547491	593617	656378
/ Antall årsverk	2,118	2,118	2,118
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	258475	280252	309882
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	9600	20700
= Vederl. inkl. volumframregninger	258475	289852	330582

21 Melk og storfeslakt, 23 årskyr.	Nord-Norge		62 bruk
	2013	2014	2015
Inntekter i alt	1826056	1901515	1982551
- Kostnader i alt	1306428	1343112	1371753
= Driftsoverskudd	519628	558403	610798
+ Leid arbeid	145208	149709	154066
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	85900	83595	70815
- Jordbr. andel av kår	1235	1260	1288
= Vederl. arb. og egenkap.	577701	623257	692761
/ Antall årsverk	1,971	1,971	1,971
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	293140	316257	351525
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	10900	23400
= Vederl. inkl. volumframregninger	293140	327157	374925

22 Korn, <400 dekar korn (231 dekar korn).	Østlandet		54 bruk
	2013	2014	2015
Inntekter i alt	361020	367213	367429
- Kostnader i alt	314359	322518	329614
= Driftsoverskudd	46661	44695	37815
+ Leid arbeid	2980	3072	3162
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	19489	18966	16067
- Jordbr. andel av kår	2640	2693	2754
= Vederl. arb. og egenkap.	27512	26108	22156
/ Antall årsverk	0,332	0,332	0,332
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	82805	78580	66685
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	3100	6100
= Vederl. inkl. volumframregninger	82805	81680	72785

23 Korn, 20 største kornbrukene, 815 daa korn	Østlandet		20 bruk
	2013	2014	2015
Inntekter i alt	1265827	1288010	1285224
- Kostnader i alt	1040826	1068277	1090018
= Driftsoverskudd	225001	219733	195206
+ Leid arbeid	22400	23094	23766
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	36642	35659	30207
- Jordbr. andel av kår	3174	3238	3311
= Vederl. arb. og egenkap.	207585	203930	185454
/ Antall årsverk	0,680	0,680	0,680
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	305418	300041	272857
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	11500	22500
= Vederl. inkl. volumframregninger	305418	311541	295357

24 Korn og korn/svin, 329 daa korn+26 avlssvin.	Tr.lag		27 bruk
	2013	2014	2015
Inntekter i alt	1430313	1474288	1547271
- Kostnader i alt	1159216	1192860	1222209
= Driftsoverskudd	271097	281428	325062
+ Leid arbeid	51232	52820	54357
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	57992	56436	47808
- Jordbr. andel av kår	6966	7106	7266
= Vederl. arb. og egenkap.	257371	270706	324345
/ Antall årsverk	0,996	0,996	0,996
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	258492	271885	325757
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	-3100	-4600
= Vederl. inkl. volumframregninger	258492	268785	321157

25 Sau, 130 vinterfôra sauer.	Vestlandet		25 bruk
	2013	2014	2015
Inntekter i alt	580461	610044	628989
- Kostnader i alt	425911	437759	446906
= Driftsoverskudd	154550	172285	182083
+ Leid arbeid	56913	58677	60385
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	14107	13729	11630
- Jordbr. andel av kår	1931	1970	2014
= Vederl. arb. og egenkap.	195425	215263	228824
/ Antall årsverk	1,378	1,378	1,378
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	141841	156239	166082
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	2000	4500
= Vederl. inkl. volumframregninger	141841	158239	170582

26 Sau, 158 vinterfôra sauer.	Nord-Norge		21 bruk
	2013	2014	2015
Inntekter i alt	781800	816270	846043
- Kostnader i alt	547197	561893	572977
= Driftsoverskudd	234603	254377	273066
+ Leid arbeid	86173	88844	91430
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	20806	20248	17152
- Jordbr. andel av kår	630	643	657
= Vederl. arb. og egenkap.	299340	322330	346687
/ Antall årsverk	1,195	1,195	1,195
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	250468	269705	290085
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	3500	7900
= Vederl. inkl. volumframregninger	250468	273205	297985

27 Sau, 25 største sauebrukene, 270 v.f.sauer.	Landet		25 bruk
	2013	2014	2015
Inntekter i alt	1194064	1234058	1325795
- Kostnader i alt	828814	851531	869053
= Driftsoverskudd	365250	382527	456742
+ Leid arbeid	106884	110197	113404
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	37541	36534	30948
- Jordbr. andel av kår	3878	3956	4045
= Vederl. arb. og egenkap.	430715	452234	535153
/ Antall årsverk	1,792	1,792	1,792
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	240299	252305	298566
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	3400	7600
= Vederl. inkl. volumframregninger	240299	255705	306166

28 Samdrift melkeproduksjon, 45 årskyr.	Landet		31 bruk
	2013	2014	2015
Inntekter i alt	3289100	3434091	3611906
- Kostnader i alt	2385297	2454204	2509439
= Driftsoverskudd	903803	979887	1102467
+ Leid arbeid	120804	124549	128173
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	111924	108921	92269
- Jordbr. andel av kår	10383	10592	10830
= Vederl. arb. og egenkap.	902300	984923	1127541
/ Antall årsverk	2,652	2,652	2,652
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	340230	371384	425161
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	12600	27200
= Vederl. inkl. volumframregninger	340230	383984	452361

I tabellene som følger er nivå og utvikling på tilskuddsdelen av de totale inntektene på hvert referansebruk presentert. Tabell 35 og 36 viser sum tilskudd per bruk, mens tabell 37 og 38 viser det samme per årsverk. Det totale tilskuddsnivået er vist i den første kolonnen, dvs. for basisåret (regnskapsåret). For de senere årene er endringene vist.

Tabell 35. Endring i sum tilskudd, kroner per bruk

	Sum tilskudd 2013	Endring 2013-2014	Endring 2013-2015	Endring 2014- 2015
1 Melk og storfeslakt. 25 årskyr, landet	571 912	26 635	25 746	-888
2 Korn. 375 dekar korn, landet	160 253	1 095	-2 814	-3 908
3 Sau. 155 vinterfôra sauer, landet	410 196	22 583	42 162	19 579
4 Melkeproduksjon geit. 125 årsg., landet	811 294	30 168	42 400	12 232
5 Svin/korn.47 avlss.+377 daa korn, landet	266 996	12 022	11 272	-750
6 Egg/pl.prod.6590 høn.+273 daa k. landet	282 259	6 607	2 801	-3 806
7 Potet/korn.142 daa p.+ 423 daa k., landet	231 169	3 443	-4 627	-8 070
8 Storfeslakt/ammeku. 30 ammekyr, landet	545 791	33 539	50 015	16 476
9 Frukt og bær. 49 dekar frukt/bær, landet	248 509	14 590	16 052	1 462
10 Fjærfekjøtt/pl.prod. 126143 fj.slakt, landet	131 558	3 787	1 372	-2 415

Tabell 36. Endring i sum tilskudd, kroner per bruk

	Sum tilskudd 2013	Endring 2013-2014	Endring 2013-2015	Endring 2014- 2015
11 Økologisk melk og storfeslakt. 23 årskyr	621 753	19 165	33 926	14 761
12 Melk (de 1/3 minste brukene). 14 årskyr	441 998	17 991	13 175	-4 816
13 Melk (de 1/3 største brukene). 38 årskyr	685 833	39 163	62 522	23 359
14 Melk (de 25 største brukene). 54 årskyr	857 901	52 899	102 338	49 439
15 Melk og storfeslakt. 28 årskyr, Østl.fl.b.	608 030	26 373	27 480	1 107
16 Melk og storfeslakt. 23 årskyr, Østl.a.b	593 349	27 903	34 823	6 920
17 Melk og storfeslakt. 34 årskyr, Jæren	439 354	28 949	29 749	800
18 Melk og storfeslakt. 21 årskyr, A/R.a.b	493 739	24 974	26 577	1 604
19 Melk og storfeslakt. 22 årskyr, Vestl.	511 039	23 015	18 740	-4 274
20 Melk og storfeslakt. 27 årskyr, Tr.lag	544 890	27 374	33 342	5 968
21 Melk og storfeslakt. 23 årskyr, Nord-N	719 482	29 771	46 875	17 103
22 Korn. <400 dekar korn (231), Østlandet	101 581	785	154	-631
23 Korn (20 største brukene). 815 daa Østl.	312 115	2 083	-2 804	-4 887
24 Korn/svin. 329 daa k.+26 avlssv., Tr.lag	215 954	7 448	-1 488	-8 936
25 Sau. 130 vinterfôra sauer, Vestlandet	354 997	21 249	33 205	11 956
26 Sau. 158 vinterfôra sauer, Nord-Norge	468 311	22 976	43 384	20 408
27 Sau (de 25 største). 270 vinterfôra sauer	612 030	27 492	101 263	73 770
28 Samdrift melkeproduksjon. 45 årskyr	851 180	49 891	92 822	42 930

Tabell 37. Endring i sum tilskudd, kroner per årsverk

	Sum tilskudd 2013	Endring 2013-2014	Endring 2013-2015	Endring 2014- 2015
1 Melk og storfeslakt. 25 årskyr, landet	292 131	13 605	13 151	-454
2 Korn. 375 dekar korn, landet	384 482	2 627	-6 750	-9 377
3 Sau. 155 vinterfôra sauer, landet	316 393	17 418	32 520	15 102
4 Melkeproduksjon geit. 125 årsg., landet	457 748	17 021	23 923	6 901
5 Svin/korn.47 avlss.+377 daa korn, landet	162 953	7 337	6 879	-458
6 Egg/pl.prod.6590 høn.+273 daa k. landet	190 897	4 468	1 894	-2 574
7 Potet/korn.142 daa p.+ 423 daa k., landet	130 470	1 943	-2 611	-4 555
8 Storfeslakt/ammeku. 30 ammekyr, landet	448 146	27 539	41 067	13 528
9 Frukt og bær. 49 dekar frukt/bær, landet	141 120	8 285	9 115	830
10 Fjølfekjøtt/pl.prod. 126143 fj.slakt, landet	142 611	4 106	1 488	-2 618

Tabell 38. Endring i sum tilskudd, kroner per årsverk

	Sum tilskudd 2013	Endring 2013-2014	Endring 2013-2015	Endring 2014- 2015
11 Økologisk melk og storfeslakt. 23 årskyr	303 394	9 352	16 555	7 203
12 Melk (de 1/3 minste brukene). 14 årskyr	269 939	10 988	8 047	-2 941
13 Melk (de 1/3 største brukene). 38 årskyr	306 013	17 474	27 897	10 423
14 Melk (de 25 største brukene). 54 årskyr	352 209	21 717	42 015	20 297
15 Melk og storfeslakt. 28 årskyr, Østl.fl.b.	296 072	12 842	13 381	539
16 Melk og storfeslakt. 23 årskyr, Østl.a.b	305 364	14 360	17 921	3 561
17 Melk og storfeslakt. 34 årskyr, Jæren	241 973	15 943	16 384	441
18 Melk og storfeslakt. 21 årskyr, A/R.a.b	272 413	13 779	14 664	885
19 Melk og storfeslakt. 22 årskyr, Vestl.	272 033	12 251	9 976	-2 275
20 Melk og storfeslakt. 27 årskyr, Tr.lag	257 247	12 924	15 741	2 817
21 Melk og storfeslakt. 23 årskyr, Nord-N	365 084	15 107	23 785	8 679
22 Korn. <400 dekar korn (231), Østlandet	305 737	2 363	463	-1 900
23 Korn (20 største brukene). 815 daa Østl.	459 212	3 064	-4 126	-7 190
24 Korn/svin. 329 daa k.+26 avlssv., Tr.lag	216 894	7 481	-1 494	-8 975
25 Sau. 130 vinterfôra sauer, Vestlandet	257 659	15 423	24 100	8 677
26 Sau. 158 vinterfôra sauer, Nord-Norge	391 852	19 225	36 301	17 076
27 Sau (de 25 største). 270 vinterfôra sauer	341 456	15 338	56 495	41 157
28 Samdrift melkeproduksjon. 45 årskyr	320 954	18 813	35 000	16 188

De to tabellene nedenfor viser antatt inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget for det enkelte referansebruk for årene 2013–2015.

Beregningen tar utgangspunkt i halvt driftsoverskudd på referansebrukene det enkelte år og reglene for beregning av jordbruksfradraget det enkelte år. Beregnet jordbruksfradrag er omregnet til verdi før skatt med skatteprosent 39,0 på alle bruk i regnskapsåret 2013 og med skatteprosent 38,4 på alle bruk i framregningsårene 2014 og 2015 (jf. utredning nr. 1/2015 kapittel 1.9).

Tabell 39. Beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget. Kroner per bruk

			2013	2014	2015
1	Melk og storfeslakt. 25 årskyr	Landet	59 200	59 600	62 700
2	Korn. 375 dekar korn	Landet	20 600	19 100	16 100
3	Sau. 155 vinterfôra sauer	Landet	35 100	35 200	36 700
4	Melkeproduksjon geit. 125 årsgeiter	Landet	50 700	50 100	51 600
5	Svin og korn. 47 avlssvin + 377 dekar korn	Landet	44 100	43 700	54 100
6	Egg og planteprodukter. 6590 høner + 273 dekar korn	Landet	56 700	49 500	44 800
7	Poteter og korn. 142 dekar poteter + 423 dekar korn	Landet	70 900	67 900	67 500
8	Storfeslakt/ammekyr. 30 ammekyr	Landet	38 700	38 700	40 100
9	Frukt og bær. 49 dekar frukt og bær	Landet	45 100	42 700	40 300
10	Fjørfekjøtt og planteprodukter. 126 143 fjørfeslakt	Landet	70 600	67 400	48 900

Tabell 40. Beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget. Kroner per bruk

			2013	2014	2015
11	Økologisk melk og storfeslakt. 23 årskyr	Landet	57 700	55 900	59 400
12	Melk (de 1/3 minste brukene). 14 årskyr	Landet	47 000	46 800	48 000
13	Melk (de 1/3 største brukene). 38 årskyr	Landet	70 200	71 600	72 900
14	Melk (de 25 største brukene). 54 årskyr	Landet	76 400	72 900	72 900
15	Melk og storfeslakt. 28 årskyr	Østlandets flatbygder	59 700	59 900	63 400
16	Melk og storfeslakt. 23 årskyr	Østlandets a. bygder	60 600	60 900	64 400
17	Melk og storfeslakt. 34 årskyr	Agder og Rog., Jæren	59 800	60 900	65 400
18	Melk og storfeslakt. 21 årskyr	Agder/ Rog. a. bygder	52 600	53 000	55 700
19	Melk og storfeslakt. 22 årskyr	Vestlandet	54 400	54 700	57 200
20	Melk og storfeslakt. 27 årskyr	Trøndelag	61 500	62 100	66 200
21	Melk og storfeslakt. 23 årskyr	Nord-Norge	63 400	63 800	68 100
22	Korn. <400 dekar korn (231 dekar korn)	Østlandet	10 700	9 800	8 300
23	Korn (20 største brukene). 815 daa korn	Østlandet	37 700	35 600	33 500
24	Korn og korn/svin. 329 daa + 26 avlssv.	Trøndelag	41 700	40 700	44 300
25	Sau. 130 vinterfôra sauer	Vestlandet	31 600	31 600	32 400
26	Sau. 158 vinterfôra sauer	Nord-Norge	38 500	38 400	40 000
27	Sau (de 25 største brukene). 270 v.f.sauer	Landet	49 900	49 100	55 300
28	Samdrift melkeproduksjon. 45 årskyr	Landet	76 400	72 900	72 900

I de to tabellene nedenfor er beregnet utslag av jordbruksfradraget på vederlag til arbeid og egenkapital vist per årsverk.

**Tabell 41. Beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget.
Kroner per årsverk**

			2013	2014	2015
1	Melk og storfeslakt. 25 årskyr	Landet	30 300	30 400	32 000
2	Korn. 375 dekar korn	Landet	49 500	45 800	38 700
3	Sau. 155 vinterfôra sauer	Landet	27 100	27 100	28 300
4	Melkeproduksjon geit. 125 årsgeiter	Landet	28 600	28 300	29 100
5	Svin og korn. 47 avlssvin + 377 dekar korn	Landet	26 900	26 700	33 000
6	Egg og planteprodukter. 6590 høner + 273 dekar korn	Landet	38 300	33 500	30 300
7	Poteter og korn. 142 dekar poteter + 423 dekar korn	Landet	40 000	38 300	38 100
8	Storfeslakt/ammeku. 30 ammekyr	Landet	31 700	31 700	32 900
9	Frukt og bær. 49 dekar frukt og bær	Landet	25 600	24 300	22 900
10	Fjorfekjøtt og planteprodukter. 126 143 fjorfeslakt	Landet	76 500	73 000	53 000

**Tabell 42. Beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget.
Kroner per årsverk**

			2013	2014	2015
11	Økologisk melk og storfeslakt. 23 årskyr	Landet	28 200	27 300	29 000
12	Melk (de 1/3 minste brukene). 14 årskyr	Landet	28 700	28 600	29 300
13	Melk (de 1/3 største brukene). 38 årskyr	Landet	31 300	32 000	32 500
14	Melk (de 25 største brukene). 54 årskyr	Landet	31 400	29 900	29 900
15	Melk og storfeslakt. 28 årskyr	Østlandets flatbygder	29 100	29 200	30 900
16	Melk og storfeslakt. 23 årskyr	Østlandets a. bygder	31 200	31 400	33 200
17	Melk og storfeslakt. 34 årskyr	Agder og Rog., Jæren	32 900	33 500	36 000
18	Melk og storfeslakt. 21 årskyr	Agder/ Rog. a. bygder	29 000	29 200	30 700
19	Melk og storfeslakt. 22 årskyr	Vestlandet	29 000	29 100	30 500
20	Melk og storfeslakt. 27 årskyr	Trøndelag	29 000	29 300	31 300
21	Melk og storfeslakt. 23 årskyr	Nord-Norge	32 200	32 400	34 600
22	Korn. <400 dekar korn (231 dekar korn)	Østlandet	32 200	29 500	24 900
23	Korn (20 største brukene). 815 daa korn	Østlandet	55 500	52 300	49 300
24	Korn og korn/svin. 329 daa + 26 avlssv.	Trøndelag	41 900	40 900	44 500
25	Sau. 130 vinterfôra sauer	Vestlandet	22 900	22 900	23 500
26	Sau. 158 vinterfôra sauer	Nord-Norge	32 200	32 200	33 500
27	Sau (de 25 største brukene).270 v.f.sauer	Landet	27 900	27 400	30 800
28	Samdrift melkeproduksjon. 45 årskyr	Landet	28 800	27 500	27 500

Tabellene nedenfor viser det beregnede vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk inklusive beregnet utslag av jordbruksfradraget for de enkelte referansebruk.

Tabell 43. Vederlag til arbeid og egenkapital inklusive beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget, kroner per årsverk. Framregning inklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2013

	Årsverk	2013	2014	2015
1 Melk og storfeslakt. 25 årskyr, landet	1,958	304 800	336 800	375 900
2 Korn. 375 dekar korn, landet	0,417	215 300	213 300	189 100
3 Sau. 155 vinterfôra sauer, landet	1,296	213 900	234 000	256 400
4 Melkeproduksjon geit. 125 årsgeiter, landet	1,772	280 400	304 400	333 500
5 Svin/korn. 47 avlssvin + 377 dekar korn, landet	1,638	199 200	211 800	305 600
6 Egg/planteprod. 6590 høner + 273 dekar korn, landet	1,479	356 800	315 700	286 600
7 Potet/korn. 142 dekar poteter + 423 daa korn, landet	1,772	420 900	438 000	455 300
8 Storfeslakt/ammeku. 30 ammekyr, landet	1,218	235 700	259 100	288 100
9 Frukt og bær. 49 dekar frukt og bær, landet	1,761	288 800	292 000	283 300
10 Fjørfekjøtt/planteprod. 126 143 fjørfe-slakt, landet	0,922	694 800	688 000	439 900

Tabell 44. Vederlag til arbeid og egenkapital inklusive beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget, kroner per årsverk. Framregning inklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2013

	Årsverk	2013	2014	2015
11 Økologisk melk og storfeslakt. 23 årskyr, landet	2,049	301 400	317 900	357 700
12 Melk (de 1/3 minste brukene). 14 årskyr, landet	1,637	277 900	303 000	326 400
13 Melk (de 1/3 største brukene). 38 årskyr, landet	2,241	308 900	348 700	410 000
14 Melk (de 25 største brukene). 54 årskyr, landet	2,436	383 500	432 600	520 300
15 Melk og storfeslakt. 28 årskyr, Østlandets flatbygder	2,054	327 400	359 700	402 600
16 Melk og storfeslakt. 23 årskyr, Østl. andre bygder	1,943	329 200	362 100	403 100
17 Melk og storfeslakt. 34 årskyr, Agder/Rogal. Jæren	1,816	300 200	340 100	396 500
18 Melk og storfeslakt. 21 årskyr, Ag./Ro. andre bygder	1,812	282 200	313 100	350 100
19 Melk og storfeslakt. 22 årskyr, Vestlandet	1,879	282 300	311 700	344 800
20 Melk og storfeslakt. 27 årskyr, Trøndelag	2,118	287 500	319 200	361 800
21 Melk og storfeslakt. 23 årskyr, Nord-Norge	1,971	325 300	359 500	409 500
22 Korn. <400 dekar korn (231 dekar korn), Østlandet	0,332	115 000	111 200	97 700
23 Korn (de 20 største brukene). 815 daa korn, Østlandet	0,680	360 900	363 900	344 700
24 Korn/svin. 329 dekar korn + 26 avlssvin, Trøndelag	0,996	300 400	309 700	365 700
25 Sau. 130 vinterfôra sauer, Vestlandet	1,378	164 700	181 200	194 100
26 Sau. 158 vinterfôra sauer, Nord-Norge	1,195	282 700	305 400	331 500
27 Sau (de 25 største). 270 vinterfôra sauer, landet	1,792	268 200	283 100	337 000
28 Samdrift melkeproduksjon. 45 årskyr, landet	2,652	369 000	411 500	479 900

Tabell 45. Endring i vederlag til arbeid og egenkapital inklusive beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget, kroner per årsverk. Framregning inklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2013

	Kroner pr årsverk 2013	Endring 2013-2014	Endring 2014- 2015	Endring 2013-2015
1 Melk og storfeslakt. 25 årskyr, landet	304 800	32 000	39 100	71 100
2 Korn. 375 dekar korn, landet	215 300	-2 000	-24 200	-26 200
3 Sau. 155 vinterføra sauer, landet	213 900	20 100	22 400	42 500
4 Melkeproduksjon geit. 125 årsg., landet	280 400	24 000	29 100	53 100
5 Svin/korn.47 avlss.+377 daa korn, landet	199 200	12 600	93 800	106 400
6 Egg/pl.prod.6590 høn.+273 daa k. landet	356 800	-41 100	-29 100	-70 200
7 Potet/korn.142 daa p.+ 423 daa k., landet	420 900	17 100	17 300	34 400
8 Storfeslakt/ammeku. 30 ammekyr, landet	235 700	23 400	29 000	52 400
9 Frukt og bær. 49 dekar frukt/bær, landet	288 800	3 200	-8 700	-5 500
10 Fjorfekjøtt/pl.prod. 126143 fj.slakt, landet	694 800	-6 800	-248 100	-254 900

Tabell 46. Endring i vederlag til arbeid og egenkapital inklusive beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget, kroner per årsverk. Framregning inklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2013

	Kroner pr årsverk 2013	Endring 2013-2014	Endring 2014- 2015	Endring 2013-2015
11 Økologisk melk og storfeslakt. 23 årskyr	301 400	16 500	39 800	56 300
12 Melk (de 1/3 minste brukene). 14 årskyr	277 900	25 100	23 400	48 500
13 Melk (de 1/3 største brukene). 38 årskyr	308 900	39 800	61 300	101 100
14 Melk (de 25 største brukene). 54 årskyr	383 500	49 100	87 700	136 800
15 Melk og storfeslakt. 28 årskyr, Østl.fl.b.	327 400	32 300	42 900	75 200
16 Melk og storfeslakt. 23 årskyr, Østl.a.b	329 200	32 900	41 000	73 900
17 Melk og storfeslakt. 34 årskyr, Jæren	300 200	39 900	56 400	96 300
18 Melk og storfeslakt. 21 årskyr, A/R.a.b	282 200	30 900	37 000	67 900
19 Melk og storfeslakt. 22 årskyr, Vestl.	282 300	29 400	33 100	62 500
20 Melk og storfeslakt. 27 årskyr, Tr.lag	287 500	31 700	42 600	74 300
21 Melk og storfeslakt. 23 årskyr, Nord-N	325 300	34 200	50 000	84 200
22 Korn. <400 dekar korn (231), Østlandet	115 000	-3 800	-13 500	-17 300
23 Korn (20 største brukene). 815 daa Østl.	360 900	3 000	-19 200	-16 200
24 Korn/svin. 329 daa k.+26 avlssv., Tr.lag	300 400	9 300	56 000	65 300
25 Sau. 130 vinterføra sauer, Vestlandet	164 700	16 500	12 900	29 400
26 Sau. 158 vinterføra sauer, Nord-Norge	282 700	22 700	26 100	48 800
27 Sau (de 25 største). 270 vinterføra sauer	268 200	14 900	53 900	68 800
28 Samdrift melkeproduksjon. 45 årskyr	369 000	42 500	68 400	110 900

Utslaget av jordbruksfradraget er ikke regnet inn i resultatene som er presentert ellers i denne utredningen.

9.2 Økologisk melkeproduksjon

I driftsgranskingsmaterialet for 2013 er det 28 økologiske melkeproduksjonsbruk. Ett av disse brukene har levert data til NILF på annen måte enn til de ordinære driftsgranskingsene. Det er derfor 27 Debio-godkjente melkeproduksjonsbruk som inngår i årets referansebruk 11 med økologisk melk og storfeslakt. Presentasjonen i tabell 47 nedenfor omfatter kun regnskapsåret 2013 (basisåret).

Årets driftsgranskingsbruk med økologisk melkeproduksjon ligger i fylkene Østfold, Akershus, Hedmark, Vestfold, Telemark, Aust-Agder, Vest-Agder, Rogaland, Hordaland, Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag, Nord-Trøndelag og Nordland.

Referansebruk 11 har 23,4 årskyr, 30,9 andre storfe og bare et lite innslag av andre husdyr. Jordbruksarealet i alt er på 389 dekar, herav 357 dekar eng/beite og 29 dekar korn/erter/oljefrø. Referansebruket leverer ca. 138 600 liter melk og 3 640 kg storfekjøtt. Oppnådd melkepris (uten tilskudd) er 5,35 kroner per liter, som er 59 øre høyere enn for eksempel på referansebruk 1. For ku- og storfekjøtt er oppnådd pris (uten tilskudd) henholdsvis 85 øre høyere og 2,31 kroner lavere per kg enn på referansebruk 1.

I tabell 47 nedenfor vises det økonomiske resultatet for gruppen av driftsgranskingsbruk med økologisk melkeproduksjon, referansebruk 11, i regnskapsåret 2013 og de tilsvarende resultatene for referansebruk 1. Av tabellen går det fram at de ulike inntekts- og kostnadspostene er noe forskjellig mellom de to gruppene av bruk. Arbeidsforbruket på de økologiske melkeproduksjonsbrukene er i gjennomsnitt 3781 timer mens det er 3612 timer på referansebruk 1 som i årets beregninger har 24,6 årskyr (og til sammenligning 3789 timer på referansebruk 15 med 27,7 årskyr og 3636 timer på referansebruk 21 med 23,3 årskyr).

Tabell 47. Resultatregning for 27 driftsgranskingsbruk med økologisk melkeproduksjon og referansebruk 1, regnskapsåret 2013. Kroner

	Økologisk melkeproduksjon	Referansebruk 1
Antall årskyr	23,4	24,6
Jordbruksareal i alt, dekar	389	354
Sum inntekter før tilskudd	1 011 200	1 194 500
Pristilskudd	40 000	98 900
Produksjonsuavhengige tilskudd	581 700	473 000
+ Tilskudd i alt	621 700	571 900
= Inntekter i alt	1 632 900	1 766 400
Variable kostnader	433 500	582 900
Faste kostnader	566 100	543 000
Avskrivninger	178 400	169 500
- Kostnader i alt	1 178 000	1 295 400
= Driftsoverskudd	454 900	471 000
+ Leid arbeid	155 000	132 600
- Jordbrukets andel av gjeldsrenter	48 400	63 000
- Jordbrukets andel av kår	1 500	4 100
= Vederlag til arb. og egenkapital	560 000	536 500
/ Antall årsverk	2,049	1,958
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	273 300	274 000

9.3 Samdrifter i melkeproduksjon

For regnskapsåret 2013 er det samlet inn 31 skatteregnskap fra samdrifter med minst to aktive deltakere og som ikke hadde annen vesentlig produksjon enn melk og tilhørende kjøttproduksjon på storfe.

Skatteregnskapene for samdriftene er omarbeidet til driftsregnskap etter de samme prinsipper som blir brukt for de regnskapene som inngår i de ordinære driftsgranskingene for jord- og skogbruk. Utvalget av samdrifter er tilfeldig og basert på lister som er trukket fra tilskuddsregisteret til Statens landbruksforvaltning.

Resultatet for samdriftene er presentert i tabellen under. Regnskapet for samdriften er slått sammen med regnskapet til hver av deltakerne i samdriften slik at tallene viser resultatet for hele virksomheten. All jordbruksvirksomhet på de aktuelle eiendommene inngår, slik at både samdriften og deltakernes egen jordbruksvirksomhet er tatt med. Resultatmålene for den enkelte samdrift blir da samlet for samdriften og deltakerne.

I tabellen nedenfor er samdriftene sammenlignet med en gruppe i driftsgranskingene bestående av 60 store melkeproduksjonsbruk som er drevet av enkeltbrukere, det vil si enkeltbruk som har driftsformen produksjon av melk og storfeslakt.³ Driftsomfanget på disse har vært 45,4 årskyr, det samme som i samdriftene. Omfanget av husdyrholdet har da vært såpass likt at dette skulle være en god sammenligningsgruppe. Det viser seg at samdriftene har hatt en god del større areal enn de store melkebrukene, 677 dekar mot 540 dekar. De store melkebrukene har tatt litt større avlinger enn samdriftene, 381 FEm per dekar mot 353 FEm per dekar for samdriftene. Vi tror at noe av dette skyldes plasseringen til de store melkebrukene. De fleste av disse ligger på flatbygdene, mens samdriftene er mer spredd over hele landet og har noe dårligere naturgitte forhold.

Samlede eiendeler i jordbruket hos samdriftene var per 31. desember 2013 verdt 6,7 millioner kroner. På det samme tidspunktet var verdien av jordbrukseiendelene på de store melkebrukene nesten 7,4 millioner kroner.

Samdriftene har hatt større melkekvote enn de store melkebrukene. De store melkebrukene har utnyttet melkekvoten litt bedre, med 96 prosent fyllingsgrad. Hos samdriftene ble 95 prosent av kvoten oppfylt. Samdriftene har produsert noe mer kjøtt enn de store melkebrukene, 269 kg kontra 227 kg per årsku. Samlet inntekt fra husdyrholdet har vært kr 2 304 300 hos samdriftene og kr 2 102 000 hos de store melkebrukene.

Arbeidseffektiviteten ser ut til å ha vært litt større på de store melkebrukene enn i samdriftene. Antall arbeidstimer per årsku har vært 97 på de store melkebrukene mot 108 timer i samdriftene. Dette kan delvis skyldes hvordan en del av samdriftene er organisert, med melkekyr i ett fjøs og ungdyr i et annet. Ofte kan også de enkelte fjøsene og arealet ligge langt fra hverandre, noe som gir flere arbeidstimer for samdriftene.

Utbetalte tilskudd har vært større hos samdriftene enn hos de store melkebrukene, henholdsvis kr 857 600 mot kr 747 500. En stor del av forskjellen skyldes at mange av samdriftene ligger i soner med høyere satser for tilskudd enn det som er tilfelle for de store melkebrukene. Samtidig har samdriftene større areal. Dette har slått ut i høyere utbetalinger av areal- og kulturlandskapstilskudd. Noe av forskjellene i tilskudd skyldes også at samdriftene er jevnt fordelt i regionene, men de store melkebrukene er mer konsentrert i soner uten distriktstilskudd.

³ Driftsgranskingene er utvidet til å omfatte en egen gruppe med samdriftsbruk der minst to deltakere deltar aktivt i driften. I tillegg er det også med noen samdrifter med bare én aktiv deltaker i den vanlig driftsgranskingen. Disse er da klassifisert som enkeltbruk og inngår ikke i gruppen samdrifter. De fleste av disse samdriftene (med bare én aktiv deltaker) inngår imidlertid i sammenligningsgruppen store melkebruk. Det er således noen samdriftsbruk med i sammenligningsgruppen. Det er mulig at dette bidrar til å undervurdere forskjellen mellom samdrifter og andre melkebruk.

Sum produksjonsinntekter har vært kr 3 269 700 hos samdriftene. Tilsvarende sum hos de store melkebrukene har vært kr 2 938 200.

De variable kostnadene har vært høyere hos samdriftene. Dette skyldes i stor grad større kjøttproduksjon. Innkjøp av forbruksartikler til husdyrholdet har også kommet opp i større beløp hos samdriftene, og det samme gjelder utgifter til innkjøp av dyr. Samdriftene har hatt litt høyere faste kostnader enn de store melkebrukene. Både samdriftene og de store melkebrukene har hatt en liten økning i faste kostnader sammenlignet med tilsvarende grupper i 2012. De store melkebrukene har hatt større kostnader til maskinleie, leasing, jordleie og kvoteleie enn samdriftene, kr 233 800 mot kr 211 800. Samdriftene har blant annet hatt større kostnader til vedlikehold. Kostnadene til leid arbeid har vært mindre. Dette skyldes at brukere i samdrift i mange tilfeller avløser hverandre eller arbeider i turnus slik at behovet for ekstern avløser blir mindre. Sum faste kostnader for samdriftene har vært kr 875 700, mot kr 884 900 for de store melkebrukene. Med hensyn til avskrivninger har samdriftene redusert noe sammenlignet med tilsvarende gruppe i 2012, fra kr 337 000 i fjor til kr 333 400 i år. De store melkebrukene har hatt en økning fra kr 277 600 for 2012 i fjor til kr 332 900 for 2013 i år.

Driftsoverskuddet fra jordbruket hos samdriftene ble på kr 901 300, mot kr 694 400 hos de store melkebrukene. Vederlaget til arbeid og egenkapital per årsverk ble kr 339 000 for samdriftene og kr 285 500 for de store melkebrukene.

Egenkapitalprosenten har vært 54 hos samdriftene og 37 hos de store melkebrukene.

Tabell 48. Samdrifter i melkeproduksjonen sammenlignet med store melkebruk

	Samdrifter 2013	Store melkebruk 2013
Antall bruk	31	60
Jordbruksareal, dekar	677	540
Herav leid areal, dekar	280	263
Eiendeler i jordbruket per 31.12., kroner	6 697 400	7 358 400
Antall årskyr	45,4	45,4
Melk per årsku, kg	7 781	7 605
Kjøtt per årsku, kg	269	227
Omsatt melk, liter	324 071	314 648
Melkevvote, liter	341 380	329 182
Melkepris, kroner per liter	4,78	4,76
Pris på kukjøtt, kroner per kg	43,21	43,95
Pris på annet storfekjøtt, kroner per kg	49,63	49,85
Arbeidsinnsats i alt (jordbruket), timer	4 893	4 417
Timer per årsku	108	97
Produksjonsinntekter, kroner		
Melk	1 549 800	1 498 000
Kukjøtt	276 200	227 500
Annet storfekjøtt	381 100	312 100
Livdyr	51 500	57 600
Inntekter fra husdyrprodukter i alt	2 304 300	2 102 000
Inntekter fra planteprodukter i alt	68 800	46 800
Tilskudd	857 600	747 500
Andre inntekter	45 500	45 400
Bunnfradrag	-6 500	-3 400
Sum produksjonsinntekter	3 269 700	2 938 200
Variable kostnader, kroner		
Såkorn, annet såfrø og planter	18 600	19 400
Handelsgjødsel og kalk	113 600	94 500
Kraftfôr	660 600	626 800
Annet fôr	87 900	69 300
Konserveringsmiddel	16 400	15 800
Kjøp av dyr	87 000	45 800
Andre variable kostnader	175 100	154 500
Sum variable kostnader	1 159 300	1 026 000
Faste kostnader, kroner		
Leid arbeid	120 800	179 600
Drivstoff	67 900	61 900
Vedlikehold	232 200	210 800
Maskinleie, leasing, jord- og kvoteleie	211 800	233 800
Andre faste kostnader	242 200	198 800
Sum faste kostnader	875 700	884 900
Avskrivninger i alt, kroner	333 400	332 900
Driftsoverskudd, kroner	901 300	694 400
Familiens arbeidsfortjeneste, kroner	702 500	484 400
Lønnsevne i alt, kroner	823 300	664 100
Lønnsevne, kroner per time	168,26	150,34
Familiens arbeidsfortjeneste per årsverk, kroner	303 900	255 600
Vederlag til arbeid og egenkapital, kroner	899 000	683 400
Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk, kroner	339 000	285 500
Egenkapitalprosent	54	37

9.4 Analyse av kombinerte produksjoner

Noen referansebruk kombinerer flere driftsgrener. Dette gjelder blant annet referansebrukene 5-7 som er svin kombinert med korn, egg kombinert med planteprodukter og poteter kombinert med korn. Ideelt sett hadde det vært ønskelig med driftsgreanalyser av de kombinerte produksjonene slik at utslagene for hver produksjonsgren kunne studeres. Materialet gir ikke anledning til det, og spesielt på kostnadssiden er det krevende å splitte kostnader blant annet til leid arbeid, administrasjon, drivstoff, elektrisk kraft og alle kapitalkostnadene inklusive gjeld og renter på lånt kapital. Arbeidsforbruket er heller ikke fordelt på driftsgrener på det enkelte deltakerbruket. Fordeling av slike fellesposter krever stor grad av skjønn, som igjen øker usikkerheten i resultatene.

BFJ har i år gjort en slags driftsgreanalyse for referansebrukene 5-7, men understreker at fordelingsforutsetningene er usikre. For noen poster, blant annet arbeidsforbruk, er fordelingen til korn gjort med bakgrunn i resultater fra referansebruk 2 som er et kornbruk.

Driftsgreinresultatene for regnskapsåret 2013 for referansebruk 5-7 er vist i tabellene 49 – 51. I tabellene avviker de to nederste linjene litt fra tabellhodet. Arbeidsforbruket er angitt i årsverk (ikke 1000 kroner) og vederlaget per årsverk i prosent angir driftsgreinenes vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk i prosent av resultatet for referansebruket samlet.

Tabell 49. Hovedposter fordelt på to driftsgreiner på referansebruk 5 for regnskapsåret 2013. 1000 kroner og prosent

	Svin		Korn	
	1000 kr	%	1000 kr	%
Sum inntekter før tilskudd	1 961	82	427	18
Tilskudd i alt	109	41	158	59
Inntekter i alt	2 070	78	586	22
Variable kostnader	1 298	91	133	9
Faste kostnader før avskrivninger	423	62	256	38
Kostnader i alt	1 844	78	513	22
Driftsoverskudd	226	76	73	24
Vederlag til arbeid og egenkapital	229	81	53	19
Arbeidsforbruk, årsverk	1,23	74	0,41	26
Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	186	108	130	76

Tabell 50. Hovedposter fordelt på to driftsgreiner på referansebruk 6 for regnskapsåret 2013. 1000 kroner og prosent

	Egg (og husdyr)		Planteproduksjon	
	1000 kr	%	1000 kr	%
Sum inntekter før tilskudd	2 016	84	375	16
Tilskudd i alt	157	56	126	44
Inntekter i alt	2 173	81	500	19
Variable kostnader	1 248	93	96	7
Faste kostnader før avskrivninger	387	67	194	33
Kostnader i alt	1 823	82	407	18
Driftsoverskudd	350	79	93	21
Vederlag til arbeid og egenkapital	396	84	74	16
Arbeidsforbruk, årsverk	1,16	77	0,32	23
Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	340	107	236	74

Referansebruket har litt ulike sideproduksjoner. Det er et par sauer og 3-4 storfe som her er regnet sammen med eggproduksjon. I planteproduksjonen inngår litt poteter og noe eng og beite.

Tabell 51. Hovedposter fordelt på to driftsgreiner på referansebruk 7 for regnskapsåret 2013. 1000 kroner og prosent

	Poteter og annet		Korn	
	1000 kr	%	1000 kr	%
Sum inntekter før tilskudd	1 258	70	531	30
Tilskudd i alt	76	33	155	67
Inntekter i alt	1 334	66	686	34
Variable kostnader	226	54	193	46
Faste kostnader før avskrivninger	520	67	253	33
Kostnader i alt	857	61	557	39
Driftsoverskudd	477	79	129	21
Vederlag til arbeid og egenkapital	559	83	116	17
Arbeidsforbruk, årsverk	1,34	75	0,43	25
Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	416	109	270	71

Referansebruket har ingen husdyrinntekter. Poteter utgjør 56 prosent av planteproduksjonsinntektene, mens korn utgjør 28 prosent. Frukt, bær og grønnsaker utgjør 14 prosent av planteproduksjonsinntektene og grovførsalg utgjør 1 prosent. Arbeidsforbruket i kornproduksjonen vil med 1,9 timer per dekar (som for det litt mindre referansebruk 2) utgjøre 25 prosent av arbeidsforbruket. Arbeidsforbruket til grønnsaker, frukt og bær vil trolig ligne mest på arbeidsforbruket i potetproduksjonen. Arbeidsforbruket for de 202 dekarene til poteter og annet enn korn blir 12,2 timer per dekar.

For alle disse tre kombinerte referansebrukene er det den førstnevnte driftsgrenen (henholdsvis svin, egg og poteter) som dominerer ved at den bidrar med størstedelen av inntektene, kostnadene, driftsoverskuddet og størstedelen av arbeidsinnsatsen. I resultatmålet «Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk» vurderes resultatet ut fra arbeidsinnsatsen og også her kommer hovedproduksjonen best ut og gir noe mer vederlag per innsatt time enn den andre driftsgrenen dominert av korn.

9.5 Sammenligning av resultatene i referansebruks-systemet med resultatene fra normaliserte regnskaper

I dette kapitlet er det foretatt en sammenligning av resultatene i referansebruksberegningene inkludert volumframregninger fra regnskapsåret 2013 med resultatene fra totalkalkylens normaliserte regnskaper. Resultatene fra referansebrukene er beregninger utført på bruksnivå på grunnlag av bruk over et visst økonomisk driftsomfang, mens totalkalkylens normaliserte regnskaper er et sektorregnskap med aggregerte tall for hele det norske jordbruket fordelt ut på totalt antall årsverk. På en del områder vil det derfor være ulike beregningsprinsipper som er lagt til grunn i de to systemene. Totalkalkylen vil i større grad fange opp strukturelle endringer i jordbruket og utvalget av referansebruk er ikke representativt for totaljordbruket.

Noen flere årsaker til ulik utvikling i vederlaget til arbeid og egenkapital per årsverk fra 2013 til 2014 og fra 2014 til 2015 mellom de to beregningssystemene er forsøkt forklart nedenfor.

Til sammenligningen har en beregnet et grovt gjennomsnitt av vederlaget til arbeid og egenkapital på referansebrukene i 2013. Dette er gjort ved å ta resultatet fra de første 10 referansebrukene og vekte dem etter antall driftsgranskingsbruk som inngår og antall årsverk. Tabellen under viser at inntektsnivået da er ca. 3 100 kroner per årsverk lavere i referansebruksberegningene. I fjorårets beregninger var inntektsnivået ca. 19 400 kroner per årsverk høyere i referansebruksberegningene enn i normaliserte regnskaper. En av årsakene til dette nivåskiftet er ulik periodisering av etterbetalinger i melkeprisen (jf. underkapittel 6.3).

For framregningsårene har en i tabellen vist hvilket intervall utviklingen av vederlaget per årsverk varierer innenfor på enkeltbruksnivå (volumframregninger fra regnskapsåret 2013 inkludert).

Normaliserte regnskaper og beregnet referansebruksinntekt inkludert volumframregninger fra regnskapsåret 2013 viser følgende utvikling med hensyn til resultat og årlig endring i vederlaget til arbeid og egenkapital i kroner per årsverk.

Tabell 52. Vederlag til arbeid og egenkapital i kroner per årsverk⁴

	Normaliserte regnskaper		Referansebruksberegningene inkl. volumframregninger	
	Kr/årsv	Endring	Kr/årsv	Intervall for endring
2013	258 900		255 800	
2014	281 200	+ 22 300		fra minus 36 200 til pluss 50 500
2015	305 900	+ 24 700		fra minus 228 000 til pluss 87 700

Tabellen viser at inntektsutviklingen er noe forskjellig i de to beregningssystemene og at inntektsutviklingen dessuten varierer betydelig mellom ulike referansebruk.

Sammenlignet med utviklingen av et grovt gjennomsnitt av referansebrukene inkludert volumframregninger fra regnskapsåret 2013, men med samme vektning i framregningsårene, finner vi at referansebrukene har en gjennomsnittlig inntektsøkning per årsverk fra 2013 til 2014 og at det også er en økning i normaliserte regnskaper. Differansen i inntektsutviklingen mellom de to beregningssystemene er omtrent 1 500 kroner mindre økning i normaliserte regnskaper. Fra 2014 til 2015 er det en gjennomsnittlig inntektsøkning både i referansebruksberegningene og i normaliserte regnskaper. Differansen i inntektsutviklingen er omtrent 3 000 kroner mindre økning i normaliserte regnskaper. Ser en på nivået ligger altså

⁴ Jordbruksfradrag ved skatteligningen er ikke regnet inn.

referansebrukene 3 100 kroner under normaliserte regnskaper i 2013 og om lag 1 400 kroner over normaliserte regnskaper i 2015.

Noen forskjeller som kan bidra til å forklare litt nærmere både ulik utvikling og ulikt nivå er:

- Framregning av melkepris avviker fra totalkalkylen. Dette handler om ulik periodisering av etterbetalinger og er nærmere omtalt i underkapittel 6.3. Forskjellen fra 2013 til 2014 er 17 øre per liter melk større prisøkning i totalkalkylen som tilsvarer 5 500 kroner per årsverk. Forskjellen fra 2014 til 2015 er 26 øre per liter melk mindre prisøkning i totalkalkylen som tilsvarer 8 800 kroner per årsverk.
- Kapitalslitet bygger på prinsippet om historisk kost i driftsgranskingene og prisnivåjustering i normaliserte regnskaper. Dette gir lavere kapitalslit i driftsgranskingene (og referansebrukene) enn i normaliserte regnskaper.
- Forskjell i utviklingen i nominell rente og realrente. «Effekt av finansiering» (prisstigningsgevinst på den lånte delen av kapitalen) reduserer realrentekostnaden i normaliserte regnskaper. I årets beregning gir dette fra 2013 til 2014 et positivt bidrag til utviklingen på 3 500 kroner per årsverk i normaliserte regnskaper. I referansebruksberegningene beregnes kapitalslitet etter historiske investeringskostnader slik at det ikke blir noen prisstigningsgevinst.
- Produktivitetsendring/volumendring er regnet på ulik måte i de to beregningssystemene. I normaliserte regnskaper betyr nedgangen i samlet antall årsverk i jordbruket en økning i vederlaget på om lag 6 000 kroner per årsverk fra 2013 til 2014 og om lag 7 000 kroner per årsverk fra 2014 til 2015. Gjennomsnittlig volumframregning på referansebrukene viser en økning på om lag 7 200 kroner fra 2013 til 2014 og om lag 8 300 kroner fra 2014 til 2015. (Volumframregningene på referansebrukene er beskrevet i kapittel 5.) Totalkalkylen fanger umiddelbart opp strukturelle endringer i jordbruket slik som nedgang i arbeidsforbruk, mens måten volumframregningene gjøres på referansebrukene, gjør at skift i utviklingstrender først blir fanget opp etter flere år.
- Alle jordbrukets produksjoner inngår i totalkalkylens normaliserte regnskaper, men en del av disse inngår ikke i referansebrukene. Dette er blant annet pelsdyr, grønnsaker og blomster. Disse produksjonene kan ha et annet nivå og en annen utvikling for vederlag til arbeid og egenkapital enn øvrige produksjoner.
- I referansebrukene føres kostnader og eventuelt inntekter ved jordleie slik de fremgår av driftsregnskapet for enkeltbruk. I normaliserte regnskaper anses all jord å tilhøre sektoren.
- Normaliserte regnskaper har med poster som ikke inngår i referansebrukene. Tidligpensjonsordning er en slik post som bidrar til et høyere nivå i normaliserte regnskaper med til sammen omtrent 1 800 kroner per årsverk i 2013.
- Beregningssystemene har forskjellig prinsipp for føring av tilskudd. I referansebruksberegningene framregnes tilskudd med vedtatte satser, mens i normaliserte regnskaper er det bevilgningene (budsjettert beløp) som regnes inn for budsjettåret 2015.